

Salam Qədirzadə

SEVDASIZ AYLAR

Oğlum Ruslana ithaf edirəm

MÜƏLLİF

Ay qızlar! Yəqin Sevda yaşında olanda çoxunuz sevib-sevilmişiniz. Burada təəccüblü nə var ki? Məhəbbətsiz ürək, günəşsiz həyat—ikisi də birdir. Onsuz bu təbiətin füsunkar gözəlliklərini necə görmək, necə duymaq olar?

Sevda da sizin kimi ötüb-keçən qayğısız uşaqlıq çağlarının fərqiə varmadan qarşıdan gələn gəncliyi salamlayırdı. Qoynunda ətirli gül-çiçək, dodağında şaqraq qəhqəhə, köksündə ülvi məhəbbət gətirən ilkin bəhərini salamlayırdı. Ömrünə səadət bəxş edəcək, yollarına işıq sərəcək ulduzlu-aylı gecəsini, günəşli gündüzünü salamlayırdı. Sevinc ona qanad verirdi, fərəh göylərə uçururdu, əngin fazalarda pərvazlandırırdı.

Sevda universitetin ikinci kursuna təzəcə qədəm qoymuşdu. Tələbəliyin tam bir ili arxada qalmışdı. Dərslər yenə başlanmışdı. O, hər səhər mərmər pilləkənləri qalxır, auditoriyalarda oturub müəzirləri dinləyir... yazır, oxuyur... öyrənirdi...

Günlər beləcə keçirdi. Bir də, sizdən nə gizli, Sevda apaydın hiss edirdi ki, narahatlıqla çırpınan qəlbi kiminsə hərarətli sevgisinin həsrətindədir. O bu şirin-şərbət arzularla yaşadığı halda heç gözlənilmədən fəvrən qəribə bir tilsimə düşdü. Elə bil ürəyindən xəbər tutmuşdular. Duymuşdular ki, on doqquz yaşlı Sevda hansı könlüdəsə yubanan məhəbbətinin intizarındadır.

Başınıza belə əhvalat gəlməsin, a qızlar. Onu bir nəfər sevirdi. Lakin o kimdi, heç cür öyrənə bilmirdi. Neçə müddətdi nigarançılıq içində boğulurdu. Sırrını yaxın rəfiqələrindən belə gizlədirdi. Həmin naməlum tələbənin sevgi məktubunu azından yüz kərə oxumuşdu, cümlələrini, kəlmələrini əzbərləmişdi. Bu vaxtlar onun da qəlbində bir məhəbbət çiçəyi yavaş-yavaş dirçəlməyə başlamışdı. Ancaq Sevda həqiqətənmi sevirdi—bunu söyləməkdə aciz qalmışdı. İndi qızcığazın vəziyyətini təsəvvür edirsinizmi?...

SEVDA

Bir həftə idi dərsə getmirdim. Soyuqlamışdım. Universitet üçün darıxırdım. Yaxşı ki, tələbə yoldaşlarım tez-tez zəng vururdular. Bəziləri də mənə baş çəkməyə evimizə gəlirdi. Oturub söhbətləşirdik.

— Auditoriyada yerin görünür, Sevda,—deyirdilər.

Bu gün də çarpayıda uzanmışdım, olub-keçənləri xatırlayırdım. Qrupumuzda hamı—qızlar da, oğlanlar da xətrimi çox istəyirlər. Bilmirəm niyə belədir. Özüm tərs, inadkar, söz götürməyən... Ancaq mənimlə yaman məhribandırlar. Xüsusən bu oğlanlar... Tənəffüsdə məni üzük qaşu kimi dövrəyə alırlar. Zarafatla hərə bir atmaca atır. Hiss etmişəm, qızların bəzisi mənə qibtə ilə baxır. O gün oğlanlar gözlərimdən söhbət salmışdılar.

—Sevda, sən göyçək qızsan, ancaq həyf ki, gözlərin çox xırdadır.

Bir başqası da bu sözə qüvvət verdi:

— Güləndə lap itib-batır ey... Xətrinə dəyməsin, malakan səmçəkəsinə oxşayır.

— Neyləyim,—dedim,—olanı budur.

Amma «malakan səmçəkəsi» məsələsində hirsələndim. Yaxşı ki, cavab verməkdə çətine düşmədim:

— Birinin gözü kiçik olar, birinin burnu uzun olar... Mənim də hədəfim məlum idi. Kime sataşdığımı özləri bilirdilər.

— Bağışla, Nadirçik, sən birdən-birə niyə belə qızardın?—deyə ürəyimi soyutmaq üçün mənə söz atan arıq, uzunburun oğlanı ikinci dəfə sancdım.

— Haqqına danışmırsız, uşaqlar. Sevdanın gözləri balaca da olsa, cazibədardır.

Şənləndim:

— Eşitdinizmi, ey zövqdən məhrum insanlar!

Məni müdafiə edən Asif idi. O, həmişə tərəfimi saxlayır. Ağıllı, mədəni oğlandır. Auditoriyada mənimlə yanaşı oturur. Hətta bir dəfə... nə isə...

Gözlərimin tənqidi-tərfi qurtarmamış zəng çalındı, İçəri girəndə yenə arxadan eşitdim:

— Kaş bu universitet rejimində dəyişiklik eləyəydilər. Adam on beş dəqiqə oxuyardı, bir akademik saat tənəffüə çıxardı.

Mən qəhqəhə çəkib geri çevrildim. Asif idi.

— Niyə?—soruşdum.

— Çünki mən on beş dəqiqəyə doymuram.

— Nədən?

O, əyilib lap astandan qulağıma pıçıldadı:

— Sənə baxmaqdan.

Asifin ilıq nəfəsi boynumda, boğazımda gəzdi. Mən onu qabağa buraxıb kürəyini dalbadal, möhkəmcə yumruqladım. Əlim ağrıdı, ancaq heç halına təfavüt eləmədi.

— Öküz!—dedim.

«Ümumi geologiya» dərsi idi. Professor mühazirəni çox tələsik oxuyurdu:

«...Zəlzələlər təbiətin ən dağıdıcı və dəhşətli hadisələrindəndir. Bəzən böyük sahələri tutaraq, nəticə etibarlı ilə vulkanik püskürmələrin törətdiyi fəlakətlərdən dəfələrlə təhlükəli olur. Dəqiq cihazlarla aparılan sistematik müşahidələr göstərir ki, Yer heç vaxt seysmik sakitlik şəraitində qalmır. Hər il səkkiz, on min hiss ediləcək dərəcədə vəlzələ baş verir...»
Yazmağı çətdirə bilmirdim. Tərslikdən bu vaxt qələmimin mürəkkəbi də qurtardı. Karıxıb qaldım. Asif bunu görəncə:

— Al, Titi,—dedi və əlindəki qələmi mənə uzatdı.

— Bəs sən?..

— Mən... Eybi yoxdur, sonra səndən köçürərəm.

— Olmaz ki, özün yazasan, sonra mən səndən köçürüm?..

— Xəttimi oxuya bilməzsən. İlan-qurbağadır.

Qələmi alıb yazmağa başladım... Fikrim professorunda, gözüm kağızda olsa da, sezirdim ki, Asif oğrun-oğrun mənə baxır. Hərdən dili də dinc durmurdu:

—Titi, saçını bir az sifətindən yığsana.

— Niyə? Sənə maneçiliyi var?

— Əlbəttə. Üzunü örtür, görə bilmirəm.

Cavab verməyə imkanım yox idi. Dilimi çıxarıb ona göstərdim. Ancaq yenə susmadı.

— Çox sağ ol, Titi,-dedi.—Dilini heç görməmişdim. Lap badam içinə oxşayır...

İstədim qışqıram: «Asif, mane olma!». Professordan həya elədim. Dinmədim. Həm də Asif qələmini geri ala bilərdi.

Sabahdan mənim yanımda oturma!—dedim.

—Niyə?

— Sabah onsuz da istirahət günüdür... Bu atmacanı arxadan Qarabala atdı. Məni gülmək tutdu.

...Zəng çalınanda Asifin qələmini özünə qaytarıb «təşəkkür» elədim:

— Öküz!

— Xoşdur. Ancaq soruşmaq olarmı, niyə?

— Ona görə ki, bayaq küreyini yumruqladım, indi də əlim ağrıyır... Mühazirəni yazma bilmirdim.

— Demək yanan da mən, yaman da mən?

— Bəli!

Telefonun zənginə fikirdən ayrıldım...

Şəhərin yuxarı hissəsində, böyük genişliyin ortasında da fəsadı gündoğara dördmərtəbəli əzəmətli bir bina ucalır. Qənşəri pilləli əsas gövdədən yanlara açılmış nəhəng qartal qanadlarına oxşar korpuslarının memarlıq ansambli sanki övladını qucaqlamağa hazırlaşan müqəddəs ana rəmzidir. Səhərdən bu binanın saysız-hesabsız pəncərələri; (qamaşdırıcı qızılı işıqlar əks edir. Adama elə gəlir ki, günəşdən yüzlərlə dördkünc parçalar doğrayıb onun divarlarına yapışdırıblar. Axşamlar həmin pəncərələr, həyəətə nur səpələnir və pillələrin üstündə südrəngli fanar yanır. Bina tuncdan tökülmüş kimi görürük. Bu, Sevdanın universitetidir. Qarşısındakı cavan söyüd, sərv ağacları bağçası və sağ-sol cənablardakı bağça, yaşıl xiyabanlar Sevdanın gəzdirdiyi, əyləndiyi yerlərdi.

Universitetin qapısından içəri girəndə yerdən tavana ucalan altı mərmər sütunla salamlayırsan—sədəf kimi parlaq... Bu sütunların arası Sevdanın hər gün keçib getdiyi təhsil yoludur...

Tələbəlik həyatı... O qədər əziz xatirələrlə, qəribə Macərəlarla doludur ki!.. O illərin acısı da şirindir. Çünki ömrün mənası olan ilk məhəbbət bu dövrdə yaranır. Hərcağı düşüncələrlə, çılgınlıqlarla keçən günlər ömrə calanır.

Gəncliyinin bahar fəslə sevgi duyğularının oyanmağa, dirçəlməyə başladığı çağlardır. Universitet qızı Sevda belə bir ərəfədə yaşayırdı. Ürəyinin gizli dərinliklərində yeni hisslər coşurdu. Lakin hələlik məhəbbətin nə şirin, nə acı nübarını dadmamışdı. Təsəvvür etmirdi onun nəşəsi nə, iztirabı nədir. Yalnız bir nəfərə—Asifə rəğbət bəsləyir»

Neçə müddətdi aralarında dostluqdanmı, sevgidənmi doğan səmimi ünsiyyət yaranmışdı. Dərs olmayan günlərdə Sevda özünü tənhalıqda sanırdı. Doğma bir səsin, məhriban bir baxışın, ilıq bir nəfəsin həsrətini çəkirdi.

Asif ondan üç yaş böyük idi. Orta məktəbi bitirib könüllü orduya getmişdi. Ancaq əsgərlik

xidmətini qurtardıqdan sonra ali təhsilə başlamışdı. Bəlkə də yaşlarındakı fərq və Asifin ağıllı hərəkətləri onu qızın gözündə böyütmüş etibarını, nüfuzunu artırmışdı. İnstitutda yaxşı oğlanlar o qədər idi ki...

Qarabala mərdanəliyi, nəcibliyi, sədaqəti və üstəlik duzlu zarafatları ilə əksəriyyətin məhəbbətini qazanmışdı. Görkəmcə qəşəng deyildisə də, qılıqlı, yapışıqlı idi. Qəlbi təmizdi, hiylə, riyə bilmirdi.

Əslində adı Vahid olan bu oğlanı hamı sonradan qazandığı ləqəb ilə tanıyırdı. Bütün tələbə yoldaşları, hətta bəzi müəllimlər, professorlar da onu «Qarabala» çağırırdılar.

Uşaqlığını ucqar dağ rayonlarında keçirmiş Vahidin sifəti şokolad rənginə çalırdı. Yay aylarında ağ köynəkdə gəzəndə sanki bu qaralığı bir az da artırırdı. Hərdən qızlar ona sataşırıdılar: «-Qarabala, keç kölgədə dayan, günün altında durma, qaralarsan» deyirdilər. O, incimirdi. Zarafatdan xoşlanıb gülürdü. Qalın dodaqları arasından zərif düzümlü sədəfi dişləri ağarırdı.

Qarabala dost yolunda əzaba, əziyyətə qatlaşan idi. Keçən il paleontologiyadan payıza imtahanı qalmış Valeh o hazırlaşdırmışdı.

Yay tətilində axar-baxarlı, havası səfalı kəndlərinə getməkdən imtina etmişdi. Bürkülü günləri şəhərdə oturub onunla məşğul olmuşdu. Ancaq Valeh borcunu verəndən sonra Qarabala bir-iki həftəliyə ata-anasına baş çəkməyə imkan tapmışdı.

Elə Nadir də, Vaqif də ləyaqətli oğlanlar idi. Onlardan hərəsinin öz üstün cəhəti, gözəl xüsusiyyəti vardı. Lakin Sevda Asifi heç birinə tən tutmurdu, onu tamam başqa gözde görürdü. Qızcıqaz zahirən özünü laqeyd göstərsə də daxilən bu ünsiyyətə biganə deyildi. O, Asifin cazibə qüvvəsində yaşayırdı. Ancaq sevirdimi Sevda, sevmirdimi Sevda, bunu bilmirdi. Məhəbbətə oxşar bu duyğu onunçün işıqda bir qaranlıq, qaranlıqda bir işıq timsalında idi.

Həmişə ikilikdə olanda Asif Sevdaya "Titi" deyirdi. Bunun da bir tarixçəsi vardı...

SEVDA

Dərstdən çıxıb metro ilə evə gedirdim. Asif də mənimlə idi. Daha doğrusu, həmin vaxta bizim başqa uşaqlar, minmişdilər. Ancaq onlar o biri tərəfdə fakültəmizin komsomol komitəsi katibi Rəhilənin başına toplaşmışdılar. Qarabala ucadan nəşə danışırıdı, gülürdülər. Asif qapı ağzında mənimlə üz-üzə dayanmışdı. Hərdən xəlvəti süzürdüm. Yaraşığı oğlandı. Əvvəllər fikir verməmişdim. Qollarının əzələləri, sinəsi elə bil daşdan yonulmuşdu. Ağ kaşmelon köynəyinin dəyirmi yaxası çənəsinə qədər boyun-boğazı tutmuşdu. Asifin iri gözləri də, qalın qaşları da, gödək sıx saçları da qarqara idi, bıqları isə sarı. Xoşuma gəlmirdi. Sanki heç özününkü deyildi. Utanmasaydım deyərdim, bunları qırxdır getsin, sənə yaraşmır. Amma mənə nə. İstəyir lap saqqal da qoysun.

Mən Asifə baxdım... baxdım... birdən ixtiyarsız olaraq köks ötürdüm. Ürəyimdən bir şey keçdi. Nə isə... Onu deməcəyəm.

Qatar qəfildən sürətini azaltdı. Müvazinətimi itirdim. Asifin pencəyinin yaxasından yarışmasaydım yıxılacaqdım. Sən demə, ona da bir bəhanə lazımmış, tez fürsətdən istifadə

edib, çılpaq qolumdan tutdu. Barmaqlarımı bərk-bərk sıxdı. Əlləri od kimi isti idi. Mən özümü düzəltdim. Pecəyinin yaxasından qırılıb ovcumda qalan düyməni ona uzatdım.

— Al, bu detal səndən qopdu,—dedim.

Qolumu geri çəkdim. Asif gülümsədi. Sonra gözlərini gözlərimin içinə zilləyib kirpik çalmadan məni çox diqqətlə süzdü. Ürəyindən nələr keçdi, bilmirəm. Dedi:

— Sən Titisən.

Başa düşmədim. Bu nə söz idi!!

— Titi özünsən!—dedim.

Yalandan qaşqabağımı salladım. Bu dəfə Asifdən lal başdakı sənişinlərin eşidə biləcəyi şən bir qəhqəhə qopdu. Rəhilə dikəlib adamların arasından bizə sarı baxaraq əl elədi. Mənə uzaqdan-uzağa eyhamla:

— Göz dəyməsin, qəşəngsən,—dedi.

O, bu sözü tez-tez işlədirdi. Hər dəfə də yerinə görə bir mənası olurdu. İndi Rəhiləni belə başa düşdüm: «Maşallah, kefdəsən...».

Asif tutacaqdan yapışıb mənə tərəf əyildi.

— Ay qız, heç bilirsən «titi» nədir?

— Yox...

O, izah elədi:

— Panamada on iki yaşınacan bütün qızların adı «Titi» olur. Yəni çiçək. Bu onlarda bir qaydadır. On iki yaşından sonra qızların əsl adını qoyurlar...

Dilimi saxlamadım:

— Əvvəla, bura Panama deyil, Azərbaycandır. İkincisinə qalanda, mənim on iki yox, on doqquz yaşım var. Aydınır?!..

—Ancaq sən yenə «Titi»sən! Ona görə ki, qəlbin hələ də on iki yaşında uşağınkıtək safdır, təmizdir. Büllur kimi... Aydınır?..

— Xeyr! Qəlbimdəsən?

— Gözlərindən oxuyuram.

— Asif, bilirsən nə var, saxla bu komplementləri, kələcəkdə sənə lazım olar!—Cəld fırlanıb üzümü ondan çevirdim.—Öküz!

Öz-özümə fikirləşdim: «Sən bir təzadə bax. O məni çiçəyə oxşadır, mən onu öküz adlandırırım. Ey... minnəti olsun! Yaxşı mənada deyirəm də... Ona qalsa, mən başqa heç bir oğlana «öküz» demərəm. Bu sözə həyfim gələr.

Qatardan əvvəlcə mən düşdüm. Asifin yolu bir qədər uzaq idi. Tərs də olsam, ürəyim kövrəkdir, xudahafizləşməyə bilmədim. Ancaq bayaq qolumdan tutub sıxdığına görə acığımdan «öküz» kəlməsini ixtisara saldım. Təkcə «Sağ ol», dedim.

O isə cavabında:

— Xoş getdin, Titi!.. Titi!.. Titi!..—deyə eyni sözü bir neçə dəfə təkrarlayaraq məni cinlətmək istədi.

...Sonralar qulağım alışmışdı. Hətta «Titi» kəlməsi qızların arasında təkcə mənə aid olduğu üçün onu tez-tez eşitməkdən xoşlanırdım.

MÜƏLLİF

Onlar belə idilər. Lakin birdən... hər şey dəyişdi. Asifin üzü döndü, Sevdadan

soyudu. Universitetdə dərs otağında keçib başqa yerdə oturdu. Arada inciklik naminə heç nə, heç nə olmamışdı. Qızciğaz xəstə yatdığı günlər bu haqda çox düşünmüşdü. Asiflə əlaqədar bütün hərəkətlərini, sözlərini incəliklərinə qədər müəhimə etmişdi. Münasibətlərinin pozulmasına bir səbəb, bəhanə tapa bilməmişdi. Neyləyəydi. Axırı, istəsə də, istəməsə də təəssüflə bu qənaətə gəlmişdi ki: «Yəqin indi Asif başqa bir qıza «Titi» deyir.

Sevdanın onu qınamağa, sərbəstliyini əlindən almağa haqqı vardı? Arada heç bir əhd-peyman olmamışdı. Məgər Asif tələbə yoldaşlığı çərçivəsindən çoxmu kənara çıxmışdı? Demək çətindi. Ancaq bir dəfə...

İdman məşğələsi təzəcə qurtarmışdı. Tələbələr dağılışıb getmişdilər. Rəhilə qır-saqqız olub Asifdən yapış ki, bayaq müəllimin turnikdə oğlanlara göstərdiyi hərəkəti ona öyrətsin. Sevda da kənarda dayanmışdı, maraqlanırdı. Hər üçü idman kostyumunda idi. Qolsuz ağ mayka, göy retuz geymişdilər.

Asif universitetin yaxşı idmançılarından sayılırdı. Buna xüsusi həvəsi vardı. Bəzən dərstdən sonra zalda qalib saatlarla təkbaşına məşğul olurdu. Ən çətin, mürəkkəb hərəkətləri incəliklərinə qədər mənimsəməyə çalışırdı. Bədəncə də qıvrıqlaşmışdı, tay-tuşlarından fərqlənirdi. Əzələri şişib bərkimmişdi.

İndi Rəhilənin xəşi onun üçün bəhanə idi. O, Sevdanın qarşısında çıxış edəcəkdii! Ovcuna tabaşir tozu töküb əllərini bir-birinə sürtdükdən sonra Asif idman alətinin altında yuxarı tullanmağa hazır vəziyyət aldı. Ağır gövdəsinə rəğmən çevik sıçrayışla atılaraq turnikdən yapışdı. Ayaqlarını cütləyib yelləndi... yelləndi. Çiyinləri bərabərinə qaldırdığı pəncələrini havada zərblə aşağı çırpdı və dikəlib alətin üstünə qalxdı. Bədənini elastik borunun ətrafında dəyirman pəri kimi bir neçə kərə fırlatdı. Hərəkət sayca ona çatanda göydə salto vurub qollarını qartalsayağı yanlara açaraq lap yüksəkdən yumşaq düşəyin üstünə tulanıdı...

Sevda özünü saxlaya bilməyib əl çaldı. “Bravo, Bravosimo!..” deyə onu alqışladı. Rəhilə cəsərlənmişdi. İrəli keçdi. Asifin köməyi ilə həmin hərəkəti hissə-hissə təkrarladı. Sonra çətinliklə olsa birbaşa elədi. Yarışdan qalib çıxmış çempion kimi özündən razı tərzdə yüyürə-yüyürə qonşu otağa paltarını geyinməyə getdi. Sevda da həvəsləndi:

— Asif, qoy görün mən necə, bacararam?..—deyə saçlarını hamarlayıb, qolsuz maykasının ətəyini aşağı dartdı. Əllərinin tabaşirlədi və atılıb turnikdən yapışaraq yellənən qarşı aralandı. Valeh astanada göründü və tez də çəkilib getdi...

— Ayaqlarını əymə, düz saxla,—deyə Asif qızın dizlərini şapalaqladı.—hə... bax belə...

Hərəkətin yarısında Sevdanı gülmək tutdu, qolları boşalıb gücdən düşdü... barmaqları turnikdən ayrıldı və o havada çapaladı. Asif tez özünü köməyə yetirdi.

Sevda bir boy hündürlükdən bütün ağırlığı ilə onun qolları arasına endi. Saçları sifətinə dağılmış qızın bir cüt ürkək, qara gözləri minnətdarlıqla oğlana baxdı.

— Qorxdun!?

Sevda dinə bilmədi. Cavab əvəzinə uzun kirpiklərini endirib qaldırdı. Ürəyi bu saniyə köksündən qopacaqmış kimi şiddətlə çırpınırdı. Tir-tir əsən dodaqlarının qırmızılığı qaçmışdı. Asif əlindən, qolundan yapışmağa çoxdan həsrətində olduğu Sevdanı indi qucağında bərk-bərk sıxıb yağına basmışdı. Sanki gələcək səadətinin canlı timsalı idi, tutmuşdu, buraxmaq istəmirdi. Sifətləri bir-birinə o qədər yaxınlaşmışdı ki, nəfəsləri qovuşurdu. Asifin gözləri qızın gözlərinə dikilmişdi, dodaqları az qala onun dodaqlarına yapışacaqdı. Sevda elə bil səhlənmişdi. Mat-məəttəl oğlanın üzünə baxırdı. Nə danışırdı, nə də müqavimət göstərirdi.

—Qorxdun?—deyə Asif sövq-təbiiliklə bayaqkı sualını bir də təkrar elədi və Sevdanın üzünə səpələnmiş tellərini kənara üfləyib yanağında öpüş yeri hazırlayanda qız fəvvrən qolları arasından sıçrayıb yerə atıldı.

— Öküz!—deyib nazik qaşlarını çatdı. Asif Sevdanı heç bu görkəmdə görməmişdi. Gözləri qara ulduz kimi yanırdı. Qumral saçları sifətinin yarısını örtmüşdü. Bayaqkı saralmış dodaqları indi qan rəngində idi. Yanaqları qızarıb allanmışdı. Asif cinayət etmiş adam kimi başını aşağı dikib onun qarşısında dayanmışdı.

— Bağışla, Sevda,—deyə haçanda-haçana o, özünə yad bir səsle yavaşcadan pıçıldadı.:—Üzr istəyirəm...

Bu vaxt qapı açıldı. Rəhilə içəri atıldı. Rəfiqəsinin saçlarını pərişan görcək ona söz atdı.

— Göz dəyməsi, qəşəngsən!

Qız ilə oğlanın dostluğu və sevgisi arasında elə incə bir körpü var ki, gəncliyin çəşni duyğuları addayıb keçmək üçün ora yan alanda çox ehtiyatlı tərənəmək lazımdır. Bəzən tələsib yarı yolda büdrəyənlər ikiqat fəlakətə uğrayırlar. Dostluğu itirirlər, sevginin vüsalına yetişmirlər.

Olmaya, Sevdanın zəif duyğuları da belə bir uçuruma yuvarlanmışdı? Axı, qızcığaz o körpüyə yanaşmağa hələ cəsaret etməmişdi! Dostluq səddindən bir addım da o yana keçməmişdi...

Asifin anlaşılmaz rəftarı Sevdanı ağrıdırdı, Sevdanı incidirdi.

SEVDA

Mən naxoşlayandan üç gün sonra qəflətən elə bildim ki, otağıma işıq doldu—Asif zəng çalmışdı. Səsindən o dəqiqə tanıdım. Sevindiyimdən telefonun dəstəyini neçə dəfə qulağımdan ayırıb köksümə sıxdım. Əvvəlki məhribanlığımızı təzələmək məqsədi ilə:

— Öküzdür?—soruşdum.

Heç ona yaraşmayan bir çiddiliklə:

— Asifdir,—dedi.—Tələbə yoldaşın.

İnsafsız! Barı bu xəstə vaxtımda ürəyimi sındırmayaydı.

— Universitetdə təzə nə var, nə yox?.

— Təzə...—O bir qədər susdu.—Təzə xəbər odur ki, dünən komsomol iclasımız oldu.

—Nə məsələ idi?

— Necə deyim... Guya Rəhilə Valehin... Telefon söhbəti deyil, Sevda...

Mən də çox bərkini tutmadım. Ancaq nigaran qaldım. Rəhilə yaxın rəfiqəm idi.

— Ay Asif, uşaqlara qoşulub niyə mənə dəyməyə gəlmisən,—deyə onu yenə özümə yaxınlaşdırmağa çalışdım. Çox soyuq cavab verdi.

— Telefonla xəbər alıram da... Nə fərqi. Təki sən tez sağalasan.

Vəssalam. Bununla da qurtardı. O gündən bəri qulağı səsde, gözüm yolda qaldı. Nə gəldi, nə də zəng çaldı. Ancaq bir axşam... Bu indi də mənim üçün açılmaz sirdir.

Bərk darıxırdım. Yenə telefon səsləndi. Tez dəstəyi götürdüm

— Allo, eşidirəm,—dedim. O tərəfdə heç kəs dinmədi Əvəzində maqnitofon işə salındı. «Füzuli» kantatası

çalındı. Bu ən çox sevdiyim musiqilərdən idi. Hər dəfə ona qulaq asanda xəyal aparıb həralarda... həralarda gəzdirərdi məni, deyə bilmirəm. Özümü tamam başqa bir aləmdə hiss edirəm...

Haçandan-haçana musiqi bitdi, dəstəyi qoydular. Otağım yenə sakitlik çökdü, qulaqlarım küyüldədi. O axşam cansıxıcı, kədərli dəqiqələrimdə kimdi ruhumu əyləndirməyə çalışan—bu mənim üçün indi də qaranlıqdır...

Böyrümdəki dolabçanın üstündən balaca aynanı götürüb özümə baxdım.

Yanaqlarımın rəngi soluxmuşdu. Neçə gün idi havaya çıxmırdım, ondandı. Amma dodaqlarımın qızartısı daha da artmışdı. Universitetdə qızlar hərdən mənə çox diqqət yetirirlər. Elə bilirlər guya dodaqlarıma boya sürtürəm.

Ən xoşlamadığım şey süni bər-bəzəkdir. İnsafən, uşaqlar bir məsələdə haqlıdırlar. Gözlərim çox balacadır. «Malakan semiçkası»...

Aynada saçımı səliqəyə salanda yenə Asif yadıma düşdü. Ah... o mənə nə verib ala bilmir! Deyirdi: «Sənin saçların qumraldır. Yəni açıq şabalıdı. Hər halda onun bığlarından ki, xoşa gəlirlidir...»

Asif fikrimdən çıxmırdı. Barı haqqında bir şey eşitsəydim. Eşitsəydim ki, hansı qızasa könül vermişdir, mən də xatircəm olardım. Unudardım onu, canımı üzməzdim...

Bu vaxt anam ara qapını açıb otağıma girdi.

— Hə... Daha yaxşılaşmısan, maşallah. Həkimlərin sözüdür: xəstə qız-qadınların aynaya baxması sağalmağın birinci əlamətidir. Sırağa gün istiliyin lap çox idi...

Anam danışdı ki, sayıqlayırmışam. Qızdırma içində tələbə yoldaşlarımdan bir oğlanın tez-tez adını çəkmişəm. Hətta məni yoluxmağa qardaşımın arvadı gəliblemiş, xəbərim olmayıb.

Qapının zəngi çalındı. Anam çıxdı. Səslərindən o dəqiqə tanıdım. Bizim uşaqlardı. Ürəyim yerindən oynadı. «Kaş, Asif də onlarla olaydı!» Cəld xalatomu Geyib dəhlizə atıldım.

— Sevdacan, salam. Göz dəyməsin, qəşəngsən...

— Həmişə ayaq üstə...

— Ay qız, bu qədər də xəstələnmək olar...

— Yeyib-yatmaqdan kökəlmisən...

Hərə bir yandan məni dartıdırmağa başladı. Nadir əlimi sıxdı. Rəhilə boynuma sarılıb üzümdən öpdü. Qarabala saçlarını qarışdırdı. Valeh gətirdiyi gül dəstəsini qucağıma dürtüdü.

— Yaman darıxmışığı sənin üçün, Sevda,—deyə Rəhilə hamının adından danışdı.—

Gərək bağışlayasan, gəlməyə vaxt eləyə bilmirdik.

— Bu müəllim insafsızlar hazırlaşmağa o qədər tapşırıq verirlər ki, adam heç başını qaşımağa macal tapmır.

— Bəs muhazirələr?.. Yazmaqdan barmaqlarımız döyənək olub.

— Əşi, müəllimlərə nə var ey... Bir dəfə cavanlıqda oxuyub öyrənirlər, sonra otuz-qırx il dalbadal döşəyirlər bu binəva tələbələrin qabırğasına.

Anam qollarını açaraq uşaqları qabağına qatdı. Toyuq-cücəni hənə kişləyən kimi onları mənim otağıma apardı.

— Görürəm ürəyiniz doludur. Keçin içəridə söhbətləşin,— dedi.

Ela ilk baxışdan duymuşdum ki, Rəhilə pərtidir. Danışıb gülsə də, sifətindən kədər çəkilmirdi. Nigarançılıqdan çıxmaq üçün fürsət tapınca astadan xəbər aldım.

— Dünən komsomol iclasında nə məsələ olub?

Qız göz-qaşla susmağıma işarə elədi. Köksünü ötürüb daha da tutuldu.

— Heç,—dedi,—sonra...

Valehə Nadir çiyin-çiyinə qısılarlaq ikisi bir stulda oturdular. Qarabala çarpayımın yanında ayaq altına saldıığım ayı dərisini küncə çəkib üstündə bardaş qurdu:

— Mən, atam, kəndçi babayam, elə burdaca əyləşəcəyəm. Anam o biri otaqdakı kreslolardan gətirməyə gedəndə Nadir qoymadı:

— Lazım deyil, xala. Biz öyrəncəliyik. Tələbənin hər şeyi qaydasında olsa, oxumaz.

Mən də Rəhilə ilə yanaşı çarpayının qırağında özümə yer elədim.

Valeh həmişəkitek səliqə ilə geyinmişdi. Əynində mövsümə uyğun son dəbdə tikilmiş boz dakron kostyum vardı. Ağ ipək köynəyinin nişastalı yaxasına göy-qırmızı butalı enli qalstuk taxmışdı. Tünd qıvrıq saçlarını tağ ayıraraq yana daramışdı. Biğləri Asifinki kimi deyildi, qapqara idi. Qalın bakenbardları qulaqlarının lap aşağısına qədər uzanmışdı. Bunların hamısı ona yaraşır. Amma... nədənsə, bu oğlanın da gözləri xoşuma gəlmirdi. Necə deyim, baxışlarından məna oxunmurdu. Elə düşünməyin ki, mən axtarıb hərədə bir eyib tapıram. Yox... Qızlar çox diqqətli olurlar. Mən, öz nöqsanımı da yaxşı bilərəm. Gözlərimin xırdalığı bir qırağa dursun, sifətim də azacıq yastıtəhərdir. Özbək qızlarına oxşayıram. Nə isə... oğlanlar adamın tək zahiri gözəlliyinə vurulurlar ki. Elə biz qızlar da... Məgər sevəndə uca boy-buxuna, qara göz-qaşa aşiq olurduq? Kim elə fikirləşirsə səhv eləyir. Aqıl—kamal, cəhil—camal istər,—deyiblər.

Bir azdan anam gedincə uşaqlara tam sərbəstlik verildi. Valeh Nadirə göz vuraraq mənə eşitdirdi:

— Görürsən, sənəin xətrini nə qədər istəyirik... Universitetdən çıxıb payı-piyada düz bura gəlmişik...

— Hə... Başa düşdüm... Başa düşdüm...

Doğrudan dəftər-kitabları qoltuqlarında idi. Mən qalxdım.

— Demək, evə getməmişiz, özünüz də açsınız. Bu dəqiqə anam bir şey hazırlar...

— Yox... yox...—Rəhilə məni aşağı dardı.—Zarafat eləyirlər. Yarımca saat bundan qabaq kafedə yaxşıca yemişik.

Küncdən Qarabala dilləndi:

— Bu gün Nadir əla banket düzəltmişdi bizimçün.

— Hə... Nə verdi sizə?

—Ay Sevda, soruş nə vermədi!—Qarabala ciddi bir görkəm aldı.—Açmışdı gədə səxavət kisəsinin ağzını, dağıdırdı dədəsinin var-yoxunu. Nadir bizə verdi... Birinci— donuz ətindən sosiska, yanında da çörək... xardal, duz, istiot... İkinci— limonad,

üçünçü—ağzımızı silməyə kağız dəsmal. Çoxu elə töküldü qaldı stolun üstündə, ləzzətindən heç yeyə bilmədik.

Qarabalanın məzəli söhbətinə otağı qəhqəhə bürüdü.

— Yaxşı, indi ki, belə oldu, onda gələn dəfə qonaqlığı sən elərsən, görərik!—deyə Nadir cırnadı.—Даһа мəни дə yemayəcəkdin ki.

— Qonaqlıq istəyirsizsə, bir «İnturist» mənim boynuma. Ancaq... Sevda sağalandan sonra.

Valehin bu dəvəti cavabsız qaldı.

Evimizdə heç zaman indiki qədər səs-küy olmamışdı. Asifin yeri görünürdü.

Anam çay gətirəndə elə bil qurbağa gölünə daş atdılar.

...O günü uşaqlar axşama kimi yanımda oldular. Fotoalbomlarıma baxıdılar.

Dəftərlərimin üstündə cürbəcür karikaturalar çəkildilər. Rəfdəki kitablarımı ələk-vələk elədilər.

Getməyə hazırlaşanda mən Rəhiləni yubatdım. Guya ondan evə verilən tapşırıqları yazacaqdım. Əslində isə məqsədim qızın bikef olmasının səbəbini öyrənməkdə.

MÜƏLLİF

Müəllimlərin dili ilə desək, Rəhilə od parçası idi. Beş dəqiqə bir yerdə qərar tutmurdu. Həmişə narasa tələsirdi, vaxtın azlığından şikayətlənirdi. Qıza nə iş tapşırsaydılar, mütləq öhdəsindən gəlməliydi. «Bacarmıram», «bilmirəm» sözləri ona aid deyildi. Universitetin qəzetinə məqalə yazmaq, radioda çıxış etmək, komsomol iclaslarında məruzəçi olmaq, üzvlük haqqını toplamaq, təzə kinoteatr tamaşalarına baxmaq— bunlar Rəhilənin yaxşı oxumasına mane olmurdu. Elmin hansı sahəsindən soruşsaydın, xəbərdardı. Tələbələr arasında mübahisəli məsələləri o həll edərdi. Rəfiqələri məsləhətə onun yanına gələrdilər. Rəhilə zərif qız idi. Bəzən uşaqlar zarafatla «çoxbilmişlikdən boyu da çıxmır», deyirdilər. Əyninə ağ məktəbli köynəyi geydirib, boynuna qırmızı qalstuk bağlasaydın, pioner yaşında olduğuna heç kəs şübhə etməzdi. Bu «od parçası»nın gözünü eynəksiz, qoltuğunu kitab-dəftərsiz görməzdin. Oğlansayağı vurduğu zil qara saçları həmişə üzünün bir tərəfini örtərdi. Əsmər, girdə sifəti, balaca sivri burnu, nazik çatma qaşları, çəhrayı dodaqları onu canlı kuklaya bənzədirdi. Qonur gözlərinin giləsində daima bir sevinc ulduzu parlayırdı. Boyu kiçik olduğundan uca görünmək üçün hündürdaban tuffli geyərdi. Rəhilə gözəl deyildisə, kifir də deyildi. Onun hırslandıyını, qaşqabaq salladığını hələ körən olmamışdı. Hər gün universitetə üzügülər, şən gəlib, eləcə də gedərdi.

Lakin o axşamkı iclasdan çıxanda Rəhilə özünə oxşamırdı. Əhvalat belə başladı... Valeh komsomol üzvlük haqqını yubatmışdı. Rəhilə birinci dəfə ona xatırladanda «bu günlərdə gətirib verəcəyəm», deyib təqsirkar olduğu üçün üzrxahlıq eləmişdi. İkinci kərə qız Valehlə ciddi danışıdı:

— Bax... həftənin axırına kimi biletini gətirməsən, məndən incimə. Məsələni iclasa qoyacağam.

Bu sözün müqabilində Rəhilə aldığı cavabdan quruyub divara yarışdı. Valeh dili ağzında dolaşa-dolaşa:

— Rəhilə...—dedi,—burda başqa adam yoxdur. İkimizik, Düzü, mən əvvəl elə bilirdim ki, komsomol biletimi evdə narasa qoymuşam. Ancaq axtarırdım, tapmırdım. Sonra

birdən yadıma düşdü. Axı, keçən dəfə üzvlük haqqı verəndə sən onu mənə qaytarmadın... Bir fikirləş...

— Necə?!

— Bəli. Yüz faiz! Yəqin kağızlarının arasında qalıb.

— Valeh, demək sən komsomol biletini itirmisən! Bu vaxtadək gizlədirdin... İndi də mənə şər atırsan... Eyib deyilmi?! Heç vicdanın qarşısında xəcalət çəkmirsən?!

— Ey... Axı, sən... niyə elə danışırsan. Sabah biletimi tapacaqsan, sonra bu sözlərinə görə özün xəcalət çəkəcəksən...

Rəhilə neyləyə bilərdi? Məsələni komsomol iclasına keçirməyə məcbur oldu.

Raykomdan nümayəndə gəldi. Valehin yazılı şikayəti müzakirəyə qoyuldu. Tələbələr bir-bir qalxıb danışdılar. Rəhiləni müdafiə etmək, yaxud Valehi təqsirləndirmək çətin idi. İclasda çıxılmaz vəziyyət yaranmışdı. Bu işdə nə şahid vardı, nə sübut. Həqiqəti vicdan üzə çıxarmalıydı. Valeh isə əhvalatı bütün xırdalıklarına qədər yerli-yerində elə danışdı ki, ona da inanmamaq olmazdı.

— Yoldaşlar!—deyə axırda Rəhilə qalxıb səsi titrəyə-titrəyə, heç kəsin gözləmədiyi bir çıxış etdi.—Mən, əvvəl bu məsələdə özümü heç də günahkar bilmirdim.

Düşünürdüm ki, komsomol biletini Valeh itirmişdir. Ancaq... bunun üçün sübut yoxdur. Yadıma gəlmir. Bəlkə o zaman üzvlük haqqını verəndə biletini mənə qalıb: narasa qoymuşam, xatirimdən çıxıb. Hər halda tələbə yoldaşımızdır, bu qədər inad edirsə, ona inanmalıyıq. Mən... bu səhlənkarlığımıza görə iclasın qarşısında Valehdən üzr istəyirəm. Başqa nə deyim...

Rəhilənin gözləri yaşardı. Qız, dildə təqsiri boynuna götürüb sonra da raykomun töhmətini alsa belə, ürəyində Valehə yenə inana bilməmişdi...

SEVDA

Daha yaxşılaşmışam. Neçə vaxtdır evdə, dörd divar arasında qalmaqdan bezikmişəm. Şamdan sonra şəhərə çıxıb sahilə gəzmək istədim. Anam qoymadı: «Getmə, qızım, hava sərindir təzədən soyuqlarsan»—dedi. Ürəyim sıxılırdı. Qalın geyinib eyvandakı həsir qamada oturdum. Bu axşam Bakı, Xəzər elə gözəl idi ki... Evimiz dənizə çox yaxın olduğundan qarşıda göy sülardan başqa heç nə görünmür. Atam demişkən, binamız gəmidir, eyvanımız göyertə. Sanki daima səfərdəyik...

Bayramlarda qardaşım Malik ailəsi ilə həmişə bizə gəlir. Balaca uşaqları burdan gündüzlər nümayişə, axşamlar atəşfəşanlığa tamaşa etməyi xoşlayırlar. Sevindiklərindən çığırırlar, əl çalırlar, qanadlanıb sahil bulvarına uçmağa can atırlar. Heç yadımdan çıxmaz, keçən oktyabr bayramında yenə qardaşım gil bizdə idi. Asıfədən təbrik teleqramı almışdım. Oxumağa sakit bir yer tapmadım. Gəldim qaranlıq eyvanda. Həmin bu qamada əyləşdim. Yazmışdı ki: «Titi, istəyirəm sən hər zaman bəxtəvər olasan. Arzuların bu bayram atəşfəşanlığının rəngarəng işıqları kimi çiçəklənsin!...».

Elə teleqramı oxuyub təzəcə qurtarmışdım ki... ətrafı yaylım atəşinin gurultuları bürüdü,,. Göylər əlvan çiçəklər açdı... Qardaşım uşaqları «ura!» deyə çığır-bağırla eyvana cumdular...

Еһ! Nə yaxşı günlər idi!.. Ürəyim yaman darıxır. Sabaһ mütləq bağımıza gedəcəyəm. Orada başqa işim yoxdur. Elə havamı dəyişmək istəyirəm. Həm də həyətdəki gülləri sulayacağam. Onlardan bir dəstə bağlayıb geri qayıdacağam. Hüqonun «Səfillər» kitabını da götürmüşəm. Xəstələndiyim vaxtdan yarımçıq qalıb. Yolda oxuyacağam. Tələbəyə aylarla yemək-icmək vermə, kitab ver. Biri elə Rəhilə. Gecə-gündüz o qədər mütaliə edir ki, indidən gözləri zəifləyib, eynək taxır. Ancaq yazığa töhməti nəhaqdan verdilər. Bəlkə heç komsomol biletini o itirməyib. Nəsə, çox qarışıq məsələdir. Məncə Valeһ də yalan danışmaz. Rəhilə ilə düşmənciliyi yoxdur ki! Ona nə düşüb qıza töhmət verdirsin? Bir də indiki cavanlar çox cılızlaşmışlar. Valeһin yerində mən olsaydım, tamam ayrı cür hərəkət edərdim. Rəhiləni ləkələnməyə qoymazdım, Kişi kimi alardım təqsiri boynuma, deyərdim onun bu işdən xəbəri yoxdur! Bileti özüm itirmişəm. Еһ!.. Böyük günahı bağışlamaq üçün, böyük ürək sahibi olmaq lazımdır.

MÜƏLLİF

Elektrik qatarının təkərləri relsləri yeknəsəqliklə döyəcləyirdi. Sevda açıq pəncərə qabağında oturmuşdu. Səfilləri oxuyurdu. İçəri dolan yel nadinc uşaq kimi şıltaqlıq edirdi; qızın tellərini dağıdıb sifətinə səpələyir, onun mütaliəsinə mane olurdu. Havanın sərin nəfəsindən gah şor suyun, gah neftin kəşif qoxusu duyulur, gah da Abşeron barlarındakı meynələrin, əncir, nar ağaclarının payız ətri gətirirdi. Dəniz mövsümü sona yetdiyindən vaqonda sənişin az idi. Sevda kitaba elə qapılmışdı ki, qorxurdu düşəcəyi stansiyanı ötüb keçə, xəbəri olmaya. Əsərin təsirindən ayrıla bilmirdi. Hərdən başını qaldırıb gözlərini uzaqlara dikərək fikirləşirdi. Fikirləşirdi ki, bu yazıçılar arı kimi bir məxluqdur. Arı öz pətəyindən çox-çox uzaqlara uçur... Çöllərdəki güllərə-çiçəklərə qonub zərrə-zərrə şirə çəkir. Sonra şanasına qayıdaraq ətirli bal yaradır... Yazıçılar da aləmi gəzib-dolanır, görüb-götürür, nəhayət, iş otağına tələsərək qalın-qalın maraqlı əsərlər yaradır. Onların işə şanası kitabdır, balları söz.

Fikirləşirdi ki, kaş evləri indi içərisində oturduğu vaqon kimi çarxlar üstə, daim hərəkətdə olaydı. Pəncərə önündə bir-birini əvəz edən, rəngləri tez-tez dəyişən lövhələri seyrə dalaydı. Qərib kəndlər... gur şəhərlər... uca dağlar... qaranlıq dərələr... göy dənizlər... köpüklü şlalələr. Hamısı bir-bir gəlib keçəydi bu geniş ekrandan. Bütün dünyanı görəydi. Sevdanın gözləri yol çəkdi. Bayırda qəribə bir mənzərə açılmışdı. Qızarmış günəş lap yaxında batmaq üzrə idi. Üfüqlər də, dəniz də od-alov içində alışıb-yanırdı. Şəfəqlərin rənginə boyanmış nəhayətsiz yaşıllıqlar evlərlə, ağaclarla, yollarla, dirəklərlə birlikdə karusel kimi cövlan edirdi.

Qız xəyaldan ayrıldı. Qatar stansiyaya yaxınlaşırdı. Oxuduğu fəslə sona vurmaq istədi. Bu dəfə kitabın vərəqini çevirəndə... gözləri qarşısında qırmızı mürəkkəblə yazılmış bir dəftər səhifəsi açıldı. İlk sətirlərə baxınca sanki kəlmələr dilə gəldi, danışdı: «İstəkli Sevda xanım! Mən ürəyimdə çoxdan saxladığım bir sirri sənə deməyə cəsəret etmirdim...»

Daha ardını oxuya bilmədi. Qatar dayanmışdı.

SEVDA

Mən stansiyadan qaça-qaça uzaqlaşdım. Bağlara tərəf uzanan cığıra düşüb getməyə başladım. Kitabı əlimdə bərk-bərk sıxmışdım. Arasındakı məktubu itirəcəyimdən qorxurdum. Sanki ovcumda tutduğum isti bir ürəkdi, döyüntüsünü hiss edirdim. «İstəkli Sevda xanım!..» Yol boyu, ancaq bu sözlər beynimdə dolaşırdı. Məni məktubun məzmunundan daha artıq onu kimin yazdığı, kitabımın arasına nə vaxt, necə qoyduğu maraqlandırırırdı. Tez-tez Asifi xatırlayırdım.

Bağımızın taxta darvazasına çatanda dözmədim. Əllərim əsə-əsə qırmızı məktubu çıxarıb imzasına baxdım. İkinci səhifənin aşağısında ad əvəzinə bircə hərf yazılmışdı: «V». Məni sevindirəcək əvvəlinci ümidim puça döndü. Ondan deyildi. Bir də axı, Asifin xəttini yaxşı tanıyırdım. Yanımda əyləşdiyi vaxtlar müəziri yazmağı çatdırma bilməyəndə bir gözüm elə onun dəftərində olardı.

Darvazanı açıb həyəətə girdim. Bağımız mənə elə gözəl, elə geniş göründü ki... Ağaclarda, meynələrdə yarpaqlar ara-sıra saralmışdı. Külək, yağış qum üstündəki ləpirləri silib hamarlamışdı. Evin qabağında öz əllərimlə əkdiyim hə-mişəbağar qızıl güllərin ətrini qoxuladım. Kolların üs-tündəki ağ, sarı, qırmızı qönçələr alov kimi şölə saçırdı. Ətrafda ins-cins yox idi. Elə bil dünyada tək mən yaşayırdım. Qərib sakitlik, kimsəsizlik vardı hər yanda. Hardasa sərçələr cikkildəşirdi. Jül Vernin kitablarındakı insansız cəzirlərə oxşayırdı bağımız. Mən iri əncir ağacının altındakı çarhovuzun qırağında əyləşdim. Qırmızı məktubu tələsmədən, diqqətlə oxumağa başladım:

«İstəkli Sevda xanım! Mən ürəyimdə çoxdan saxladığım bir sirri sənə deməyə cəsarət etmirdim. Axırı vaxt yetişdi, bu kağızı yazmağa məcbur oldum. Yəqin ki, elə ilk cümlədən əhvalatı başa düşəcəksən... Eybi yoxdur. Mən ayrı cür yazma bilmirəm. İnanırsanmı, hələ keçən il universitetdə oxumağa başladığımız günlərdən sənə vurulmuşam. Neçə yol fürsət tapıb yaxınlaşmaq istəmişdim, ayaqlarım dalımca gəlməyir. Ancaq açığını desəm, son aylar bir şeydən də nigaran idim. Rəhatlığım pozulmuşdu. Elə güman edirdim, Asiflə aranızda nəşə var. Sonra özündən dolayısı ilə soruşdum, onun səni haqqında başqa heç bir fikri olmadığını öyrənəndə sevindim. Həmin günün axşamı bu məktubu yazdım.

Sevdacan! Arzumu ürəyimdə qoymasın, özümü dünyanın ən xoşbəxt adamı sanaram. Səni ömrüm boyu sədaqətlə sevərəm. Lazım gəlsə yolunda canımdan belə keçərəm. Bu sözləri ona görə deyirəm ki, sən hələ məni yaxşı tanımırısan. Dəyanətim etibarına bələd deyilsən. Qismət olsa, hər şeyi həyat özü sınaqdan çıxarar... Mənə rədd cavabı versən, heç zaman üzüm gülməyəcək. Ancaq bir xəşim var, Sevdacan. Bu məktub barədə universitetdə ikimizdən savayı heç kim, heç nə bilməsin. Adımı bütöv yazmıram. Çünki sən ağıllı qızsan, onsuz da məni o biri «V»lərə tay tutmazsan. Özün ayırub tanıyaqsan...

Məktubunun cavabını hər gün kitablarımın arasında axtaracağam. Məhəbbətlə əlini sıxıram.

İmza: səni dəlicəsinə sevən
“V” 28 sentyabr, 1972 ci il

Məni fikir götürdü. Ürəyimdə sevincə həyəcan bir-biri qarışdı. Qəribə hələ düşdüm. Həyatımda ilk dəfə idi, belə məktub alırdım. Məni dəlicəsinə sevən kim idi? Vəhid... Valeh... Vaqif... Tanıdıklarımı yadıma saldım. Nə çoxdu adı «V» ilə başlayan tələbə. Beynimdən gülməli bir arzu keçdi «Kaş, Asifin adı Vasif olaydı...» Yenə onu xatırladım.

— Sən titisən.

— Titi özünsən.

O şəhər bir qəhrəmə çəkdi.

— Ay qız, necə bilirsən «titi» nədir?

— Yox.

— Panamada on iki yaşanacaq bütün qızların adı «titi» olur. Yeni çiçək. Bu onlarda bir qaydadır. On iki yaşından sonra qızların əsl adını qoyurlar.

— Əvvəla, bura Panama deyil. Azərbaycandır. İkincisi qalanda mənim on iki yox, on doqquz yaşım var. Aydın idi.

— Ancaq sən yenə titisən. Ona görə ki, qəlbin hələ də iki yaşında uşağınkıtək safdır, təmizdir. Büllur kimi Aydındır...

— Xeyr! Qəlbimdəsən?!

— Gözlərindən oxuyuram.

En. Axı, mən bu Asifi yenə unuda bilmirəm? Adı dödaqlarımda neyçün belə alışıb yanır?..

Qırmızı məktubu ikinci, üçüncü, beşinci dəfə oxudum!

“Elə güman edirdim Asiflə aranızda nəşə var. Sonra özündən dolayısı ilə soruşdum, onun sənin haqqında başqa necə bir fikri olmadığını öyrənəndə sevindim...”

Bu cümlələr neştərə dönüb ürəyimə saplanırdı. Əhvalım dəyişmişdi.

Çarhovuza əncir ağacından beşbarmaqılı pəncəyə oxşar saralmış bir yarpaq düşdü, suyun toz basmış səthi ağır-ağır hərəkətə gəldi. Elə bil kiminsə əli idi, bu aynanı silib təmizləmək istəyirdi ki, əksimə baxım. Qırmızı məktubun məni nə hələ saldığını öz gözlərimlə gördüm.

«V». Nəzərlərim yenə sondakı bu sirli hərfin üstübdə sancılıb qaldı.

Gün batmışdı. Qaş qaralırdı. Mən bağdan çıxıb azacıq uzaqlaşmışdım ki, təkrar geri qayıtdım. Gülləri sulamaq tamam yadımdan çıxmışdı.

MÜƏLLİF

Sevdanın fikri dağınıq idi. Gecəni səksəkəli yatmışdı. Səhər elə həyəcan keçirirdi ki.

Kitabın arasına məktub qoyan şəxsin adı onun üçün açılmaz rebusa dönmüşdü. Yadındadır, o xəstələnməmişdən qabaq «Səfillər»i bir yol özü ilə universitetə aparmışdı. Əgər bu işi onda görmüşdülərsə, qırmızı məktubun müəllifi azı üç

nəfərdən biri olmalı idi. Qarabala—Vahid, Valeh, Vaqif., İks-İqrek-Zed... Evlərinə isə o «V»lərdən ancaq ikisi-gəlmişdi. Sevda Vaqifdən daha çox şübhələnirdi. Bu, arıq, uzun oğlan həmişə onunla üz-üzə dayalıb danışanda sıxılırdı. Qız kimi utancaq idi, Ancaq belələri öz sevgisini məktub vasitəsilə bildirərdi. Bəs Qarabala, Valeh... Onlardan bunu gözləmək olmazdı? Demək çətindi.

Sevdanın fikrincə, bu oğlanların üçü də ayrı-ayrılıqda sevməyə, sevlənməyə layiq gənclərdir. Lakin nəzərində Asif daha yüksəkdə dururdu. Nə üçün? Hansı keyfiyyətlərinə görə? Sevda bu sualların qarşısında acizdir. «Adımı bütöv yazmıram. Çünki sən ağıllı qızsan, onsuz da mənə o biri «V»lərə tay tutmazsan. Özün ayırıb tanıyarsan. Məktubumun cavabını hər gün kitablarımın arasında axtaracağam...

Sevda bu sözləri iki cür yozurdu. Vaqif yazmışdısa, dəqiq öz boyunun uzunluğuna işarə edirdi. Yox, əgər başqası yazmışdısa, həmin ibarələrdə xoşa gəlməyən gizli bir xudpəşənlik oxunurdu.

Xeyr! Mən oğlanın kim olduğunu bilsəm də, ona cavab yazmayacağam!—deyə Sevda özlüyündə qəti həkmünü vermişdi. Paltar təzəlikdə, ləyaqəti gənclikdə qoruyurlar.»

Axşam saat doqquz olardı. Sevda darıxırdı. Rəhiləyə zəng çalıb onu gəzməyə çağırırdı.

— Elə səni görmək, söhbətləşmək istəyirəm,—dedi. Vədləşdilər. Yarım saat sonra Rəhilə adətli üzrə qaça-qaça gəldi. «Salam. Axşamın xeyir» əvəzinə «Göz dəyməsin, qəşəngsən deyib Sevdanın qoluna girdi. Rəfiqələr sahil bulvarına yollandılar.

Hava təmiz idi. Yarıqaranlıq xiyabanlara küknar, şam, zeytun ağaclarının ətri yayılmışdı. Ayın, ulduzların əksi hündür binaların damlarında yanıb-sönən rəngbərəng reklam—neon lampalarının işığı Xəzərin ayna sularında titrəyirdi. Adamlar sanki gecənin romantikasını pozmamaq üçün astaca gəzişirdilər, yavaşdan danışirdilər.

Rəfiqələr pilləkənləri enib sahilə çatdılar. Sevda birdən dayandı, üzünü dənizə tutub uzaqlara baxdı. Rəhilə də ayaq saxladı. Limandakı gəmilərin hansıdasa ürəyi rıqqətə gətirən «Füzuli» kantatası çalınırdı. Musiqinin xoş, həzin sədaları bulvarın fazalarında qanadlarındı.

— Rəhilə, eşidirsən?..

— Bəs necə...

— Mən bunun dəlisiyəm.

— Güzəl əsərdir!

— İnan, səhərəcən dinlərdim, yorulmazdım.

Musiqi sanki tədricən aşağı enib Xəzərin sularına qarışaraq əridi. Qızlar yollarına davam etdilər.

Sevda ilə Rəhilədən qabaqda iki nəfər gedirdi. Biri hündürboylu idi. Qara şlyapa qoymuşdu. İkincisi pisbətən gödək. Başında çal papaq vardı. Sevda onları tanıyırdı. Şlyapalı rəssam idi. Keçən ay universitetin akt zalında təbələrlə görüşü keçirilmişdi.

Həmin çalpanaqlı tənqidçi də özünü tərifi etməyə gətirmişdi. İndi şlyapalı tez-tez ehtiyatla dala baxaraq kiminsə ardınca kəsib-doğrayırdı.

— Ağzından süd iyi gələn bir uşaq o qədər adamın arası durub mənim əsərimi pisləsin?! Öһо... öһö... Ölmüşəm məgər? Görər ona nə divan tutduracağam. O Namazovdursa, mən də Cəbrayılzadəyəm. Öһе... еһö...

— Sən səbr elə. Heç qanını-filanını qaraltma,—deyə çalpanaqlı da ətrafına boylanıb dostuna ürək-dirək verdi.—Mətbuatda sənin heyfini ondan almaq lələşinin boynuna! Bax, bu saat restoranda yediyimiz o halal çörəyə and olsun, günü sabah Namazovun haqqında öldürücü bir məqalə yazmasam, nakışiyəm!

— İnanıram. Sən çörək itirən oğul deyilsən. Yaz! Lap atasını yandır! Göstər qələminin gücünü. Qoy bilsinlər ki, biz də bizik! Özümüz də ayıgıq, yatmamışıq. Öһö, öһö...

Qızlar addımlarını yeyinlədib onları ötdülər. Ancaq arxadan elə səsləri eşidirdi:

— Yaz! Lap möhkəm yaz!. Anasını ağılat o Namazovun! Qoy infarkt vursun onu. Öһö, öһö... İndən sonra yerində farağat otursun. Tənqid eləməyə axtarsın özünə ayırı adam tapsın... Öһö... öһö...

Rəfiqələr başqa xiyabana döndülər. Bulvarın havasında nə vardısı, burda gəzməyə çıxan yaşlı kişilər elə onun bunun dalısınca danışdılar. Yenə irəlidə gedən iki şlyapalı kim üçünsə sui-qəsd hazırlayırdı...

Sevda ilə Rəhilə dodaq büzüb təəccüblə bir-barinə baxdılar. «Bunlara nə olub belə?»,»

Fəvvarəli hovuzların arasında söyüdlərin çətiri altında qoyulmuş skamya boş idi. Keçib orada əyləşdilər.

Sözə birinci Rəhilə başladı:

— Nə yaxşı məni evdən çıxartdın, Sevda. Çoxdandır buralara ayağım dəymirdi. Gözəldir!..

— Param hər dəfə eyvanımızdan səhilə baxanda deyir: «Bulvarı abad eləyənin dedəsinə min rəhmət! Zövqlü kişidir...»

Rəhilə təsdiqlədi:

— Hamı öz işində onun kimi olsaydı, indi Bakı cənnətə dönmüşdü.

Hovuzun dibindəki əlvan lampaların işığı növbə ilə dəyişdikcə fəvvarələrin mirvari damcılarında havada yaranan nəhəng büllur vazlar rəngdən-rəngə düşürdü: göy.. sarı... qırmızı... yaşıl... Qızların sifətində sanki qövsi-qüzeһ gəzirdi. Sakitcə oturmuşdular. Yağışı xatırladan aһəngdar su şırıltısına qulaq asırdılar.

Sükutu yenə Rəhilə pozdu:

— Sevda, hərdən öz-özümə fikirləşirəm; görəsən həyatda gözəllik, məhəbbət, musiqi olmasaydı, insanlar neylərdilər?

— Neyləyəcəkdilər? Vəһşi kimi yaşayardılar.

— Doğru deyirsən.

— Məncə məhəbbətsiz heç gözəlliyi, musiqini də duymazdılar.

— Göz dəyməsin, qəşəngsən. Soruşmaq ayıb odmasın, buları sən hardan bilirsən? Sevda gürgüzd bir qəhqəhə çəkdi.

— A... Mən insan deyiləm, ürəyim yoxdur?,,
— Ona şübhə eləmirəm,—deyə Rəhilə rəfiqəsini hədəfə götürdü:—Bəs o ürəkdə sevgi necə, var?
— Hələlik yox.
— Məhəbbətsiz ürək bir parça ətdir.
Sevda dinmədi. Sonra mənalı tərzdə xəbər aldı:
— Məhəbbət cürbəcür olur. Adam gülə, çiçəyə, torpağa quşlara—çox şeyə məhəbbət bəsləyir. Hətta evdə saxladığı pişiyi də sevir. Ancaq bir məhəbbət də var ki, o bunlar heç birinə oxşamır. Hamısından üstündür. Özün yaxşı bilirəm hansıdır... Bu haqda doktorluq dissertasiyası yazmaq olar.
Sevda Rəhilənin boynunu qucaqladı:
— Məhəbbətologiya elmləri doktoru...
— O adamlar ki, sevməyi bacarmırlar, onlar şikəstdirlər. Bəli, həqiqətən, belədir,—deyə qız fikrini tamamladı. Sevməyən ürək, sintetik ürək kimi hissiyyatdan məhrumdur.
Sevda ikilikdə elədikləri bu səmimi, məhrəmanə söhbətdən xoşlanırdı. Onun üçün də marağını gizlədə bilmədi. Onun məhəbbəti də polufabrikat kimi bir şeyə bənzər.
—Rəhilə, düzünü de, sən necə bir oğlanı sevmək istədin.
—Qəribə sualdır,—deyə qız gülümsədi.—İstədim... ağıllı, mədəni, məni başa düşən olsun.
— Vəssalam?
— Bu azdır?
— Bəs onun xarici görünüşü?
— Məlum məsələdir. Hər kimi sevsən, sənə qəşəng, yaraşlıq görünəcək.
— Elədir...
Sevda ikinci sual hazırlayırdı ki, Rəhilə onu qabqladı.
— Bəs sən? Sən öz gələcək nişanlını, sevgilini necə görməyi arzulayırsan?
— Mən...—Qız köks ötürdü.—Mən istədim ki, o zahirən kobud da olsa, ürəyi mərhəmətli, ipək kimi yumşaq olsun. Bircə baxışımdan məni anlasın... Elə dilsiz danış onunla...

Sevda gözlərini yumub bir uşaq sadəliyi ilə kəlmələri sındıra-sındıra Asifdə kəşf elədiyi xüsusiyyətləri sadalamağa başladı...

Qarşıdakı xiyabandan səs-küylə bir dəstə oğlan keçirdi. Söhbətlərini onlar eşitməsin deyə qızlar susdular. Və bunulada gələcəyin sevgi-məhəbbət arzularına son qoyuldu. Rəhilə gileyləndi:
—Mərdimazarı axtarmaqla deyil ki! Nə yaxşı mövzu tapmışdıq...

Hovuzdakı əlvan lampalar söndü. Mirvari fəvvarələr yandı. Büllur vazlar yoxa çıxdı. Qızların sifətindən qövsi-qü-zeh çəkildi. Yağış şırıltısı kəsdi.
— Gedəkmə?—deyə Rəhilə saatına baxıb, birdən ceyran kimi çığırınaraq ayağa qalxdı.—Ona az qalır.
— Beş dəqiqə də əylənək, sonra.

Xəzər sakit və dumduru idi. Uzaqlarda dənizin ortasında yanan mayakın işığı hər dəfə göz qırpdıqca onun zolağı suların sinəsində uzanırdı, çəkilirdi...
Sevda birdən öz-özünə güldü:

— Pəram deyir, indi daha əvvəlki məhəbbət yoxdur. Keçmişdə ayrı cür sevidilər. Məcnunu Leylinin dərdindən saç-saqqal basmışdı. Dəli olub səhralara düşmüşdü.
— Bəs sən ona nə cavab verdin?
— Dedim, ay kişi, müasir gənclərin sevgisini duymaq üçün gərək özün də cavan olasan. Saç-saqqala qalanda elə indi də Məcnuna oxşayanları çoxdur. Bircə səhralara düşümlər. Çünki oralarda mikrorayonlar salıblar.

Rəhilə Sevdanı alqışladı.

— Afərin. Lap yaxşı cavab vermişən. Leylisinin eşqindən gecə-gündüz mikrorayonlarda gəzən məcnunlar da nə qədər istəsən var... Mən orda yaşayıram, şahidəm.

Araya çökən uzun sükutu bu dəfə Sevda pozdu:

— Rəhilə, bayaqdan soruşmaq istəyirəm, ancaq qanını qaraltmağa ürək eləmirəm. Komsomol biletindən bir xəbər çıxmadı?

Rəhilənin dərdi təzələndi:

— Ehm... sən də nəyi qoyub, nəyi axtarırsan. Valeh mənə yaman toy tutdu. O vaxtdan özümə gələ bilmirəm.

— Bəs onun ata-anası bu işə necə baxır? Məsələdən xəbərləri varmı?

— İclasdan üç gün qabaq Valehgilə getmişdim. Özü yox idi. Anası ilə danışdım.

Dedim xahiş edirəm evi yaxşı-yaxşı axtarın, bəlkə bilet sizdə tapıldı... Arvadın acığı tutdu: «Öz təqsirini bizim uşağın üstünə yıxma! Valeh bilsə ki, mən ondan şübhələnirəm, aləmi dağıdar...» Anası oğlunu tərifiyləib dağın başına doydu. Mən söz-söhbətindən anladım ki, Valeh evdə ərköyün böyüdülmüş tək oğuldur. sözünü iki eləyən yoxdur. Dediği qanundur... - Valideynləri kimlərdir?

— Anası işləmir. Evdar qadındır. Atası, bilmirəm hardasa məsul vəzifədədir. Həmin gün idarə maşını da qarılarında dayanıb Valehi gözləyirdi.

Rəhilənin ürəyn dolu idi. Bunu hiss edən Sevda ona təsəlli verdi:

— Eybi yoxdur, beş-altı ay işləsən, töhmətini üstündən götürərlər.

— Yox, Sevdacan. Raykoma ərizə vermişəm...

— Nə barədə?

— Məni komsomol komitəsi katibliyindən azad eləsinlər.

— Sən nə danışırısan?

— Bəs necə? Gözükölgəli işləmək çətinidir. Ehm... hələ yaşanan mənə belə zərbə vurmamışdılar.

Sevda dönüb rəfiqəsinə baxanda yanağında bir gilə işıltı sezdi. Bilmədi bu köz yaşıdır, yoxsa bayqq fəvvarədən sıçrayan damcıdır...

SEVDA

Universitetin qapısından girəndə hər şey gözlərimə tanış göründü. Qəribəmişdim. Elə bil uzaq səfərdən qayıdıb doğma yurda gəlirdim. Vestibüldə mərmər sütunların arasında birinci qarşıma çıxan Rəhilə oldu. O, narasa tələsirdi. Qoltuğunda bir dəstə qəzet vardı.

— Sevdacan, salam,—deyə qolunu boynuma saldı, dabanlarını qaldırıb üzümdən öpdü. - Mən beşcə dəqiqə kitabxanaya dəyim, qayıdıram. Göz dəyməsin, qəşəngsən.

Qız yel kimi ötüb tələbələrin arasında itdi. Mən üçüncü mərtəbəyə qalxdım. Dərs

otağımızın qabağına getdim. Asifdən başqa uşaqlarımızın hamısı burada idi. Qızgın mübahisə edirdilər. Qarabala əl-qolunu ölçə-ölçə ucadan danışdı.

— Sevda gəlir—deyə birdən o, məni görcək təəccübləndi. Bu səsə hamı günəbaxan kimi geri çevrildi. Onlara yaxınlaşdım.

— Salam... Salam... Salam...

Bir-bir qızlarla quçaqlaşdım, oğlanlarla əl tutdum. Valehin, Vaqifin üzünə dik baxmağa cəsəret eləmədim. Guya yanlarında mən təqsirkaram. Amma evdən çıxanda ayrı cür fikirləşmişdim. Görüşəndə onlara xüsusi diqqət yetirəcəkdim. Gözlərindən ürəklərini oxuyub qırmızı məktubun müəllifini tapacaqdım. Mən deyən olmadı...

— Ay qız, xəstəlikdən ikicə gün gec dura bilmirdin? Axı, mən saba sənə dəyməyə ayrı cür gələcəkdim. Bilirsinizmi hədə stipendiya almamışam, əlim aşağıdır...

Bunu Nadir dedi. Əlbəttə, zarafatla. Hərdən yeri düşəndə mən də ona sataşırdım.

—Sən stipendiyanı al, təzədən xəstələnmək mənim boynuma. Uşaqlar gülüşdülər. Sonra qayğıkeşliklə Vaqif soruşdu: — Neçəsən, Sevda? Lap yaxşısan, da?.. Üzümü qızlara tutub könülsüz cavab verdim:

— Çox sağ ol. Yaxşıyam.

Özüm hiss elədim ki, qızardım. Sanki qəsdən onun dalınca da Qarabala dilləndi:

— Dünən mən evinizə zəng çalmışdım. Anan dedi, bağa getmişən.

Ehmalca başımı tərپətdim.

Dərsin vaxtına az qalmışdı. Gözüm elə o yan bu yanda idi. Asifi axtarırdım. Qarabada əlində bir neçə ümumi dəftər tutmuşdu. Üstəkinin cildinə səliqə ilə ad-famili yazılmışdı. Ötəri baxdım. Nə bilim. Bu qırmızı məktubdakı xəttə oxşayırdı da, oxşamırdı da...

Valeh nə üçünsə çəkilib kənarda dayanmışdı. Bizim söhbətimizə qarışmırdı. Elə bil ona acıqlanmışdılar. Bəlkə də Rəhilənin töhmət almasına görə pərişan idi. Bu gün Valeh tünd göy rəngli kremplin kostyum geymişdi. Pencəyinin döş cibindən ağ yaylığının ucunu çıxarmışdı. Uzaqdan dovşan qulağına oxşayırdı.

Zəng vurulanda dəhlizin o başından Asifin tələsik gəldiyini gördüm. Özümü itirdim. Tez dərs otağına keçib yerimdə əyləşmək istəyirdim ki, Qarabala mənə yan aldı:

—Sevda, olar yanında oturum?

Şübhələndim.

—X eyr. Olmaz! — dedim.

— Axı, sən gəlməyən günlərdə burda əyləşirdim.

— İndi ki, gəlmişəm...

Qarabalanın nitqi kəsildi. Kor-peşman uzaqlaşdı. Deyəsən elə məktub yazan bu idi. Asif böyrümdən ötəndə bir də ayaq saxladı. Salamlaşdı, kefimi xəbər aldı:

— Sevda? Həmişə ayaq üstə! Necəsən? Dodaqlarım titrədi: .

— Sən soruşanı yaxşıyam. Ürəyimdə dedim: «Öküz!».

Asifi də belə yola saldım. Heç özümdə deyildim. Məktub məni çaşdırmışdı. Kiminlə necə rəftar edəcəyimi bilmirdim. Şübhəsiz hansı bir qurununsa oduna neçə yaş

yanırdı. O gün məşğələləri başa vurcaq universitetdən hamıdan qabaq çıxdım. Evə gəlib otağıma qapandım. Qeyri-ixtiyari olaraq kitablarımı vərəqlədim. Ancaq özüm də bilmirdim onların arasında nə axtarıram. Yoxsa həmin naməlum «V»dən ikinci bir məktub gözləyirdim?.

MÜƏLLİF

Bir aydan artıq idi Sevdanın qəlbindən fərəh, gözlərindən sevinc, dodaqlarından gülüş yoxalmışdı. Əvəzində qıza həyəcan, narahatlıq və kədər verilmişdi. Dörd yol ayrıcında çaşib qalmış zavallı bilmirdi məhrini kimə salsın. İndi «V» onun təsəvvüründə vüsalın deyil, vəhəminin baş hərfinə çevrilmişdi.

Vahəni, Vaqifi, Vahidi görəndə qorxulu hisslər keçirirdi. Məhəbbətin beləsi heç kəsə nəsib olmasın!

Sevdanın hələ birinci gündən meyli Asifə idi. Neyləsin ki, o, sözünü demədən çəkilib qıraqda durmuşdu. Evdə ata-anası, universitetdə müəllimləri, Rəhilə, qızdakı dəyişikliyin səbəbini dönə-dönə soruşmuşdularsa da sirrini açmağa ürək eləməmişdi. Axı, bu işdə ona kimin köməyi dəyə bədər? Asifi rəhmətə gətirmək, əvvəlki məhrəbanlığını özünə qaytarmaq onlardanmı asılı idi? Yaxud üç oğlandan hansının Sevdaya məktub yazdığını necə öyrənəcəkdilər? Aləm məsələdən xəbərdar olacaqdı.

— Bəlkə bir yerin ağrıyır, qızım,—deyə anası axırıncı dəfə çanıyananlıqla xəbər alanda Sevdə qəflətən qəhərlənmədimi! Uşaq kimi göz yaşını axıdıb hönkürmədimi! Hıçqırıq içərisində boğulmadımı!- İkiəlli sifətini qarayıb, barmaqları arasından baxaraq özünə yad, titrək səslə qırıq-qırıq dilləndi:

— Heç yerim ağrıyır, ana!.. Xahiş edirəm... bir də məndən bu barədə soruşma!..

Arvad dediyinə peşman oldu.

Sevda ilk sevginin gəlişi ilə həyatında daha xoş anların başlanacağını düşünməkdə yanılmışdı. Daha bilmirdi onun əzab-əziyyət dolu narahat günləri, yuxusuz gecələri vardır. Və ürək nə qədər zərif də olsa, bu iztirablara dözməlidir.

Məhəbbət!

O, yalnız insanlar üçün yaranmışdır.

Sevda hələ heç kimə könül verməmişdən məhəbbətin acılıqlarını dadırdı. Fikirləşirdi: «Niyə axı, bu bəlalı sevgi mən yazığın bəxtinə düşsün? Qrupumuzdakı qızlar sanki bir-birinin acığına gündən-günə gözəlləşdiyi halda nə üçün məktub mənim ünvanıma yazılsın?»

Lakin fikirləşmirdi ki, məhəbbət qarşısı alınmaz, labüd gerçəklikdir. Ondan yaxa kənara çəkmək çətindir.

Ləyaqətini hər şeydən üstün tutan Sevda son vaxtlar iradəsilə çarpışırdı. Asifdəki etinasızlığı, soyuqluğu duyduqca istəyirdi ki, onu unutsun, adını birdəfəlik ürəyindən silib atsın. Qət eləmişdi, münasibətini tamam dəyişəcəkdə. Universitetdə təkəbbürlü gəzib dolanacaqdı. Addım başı Asifə saymazyanalıq göstərəcəkdə. Bu hərgah onun öz qəlbini incitsə də, qərarından dönməyəcəkdə... «Mən iradəmi cilovlamağı bacarmayan qızlardan deyiləm! Elələrinə həmişə rişxəndlə gülmüşəm. Əgər o

Asifdirsə, mən də Sevdayam. “- deyə incə qəlbinə sığışmayan bir qəddarlığa hazırlaşırdı.

SEVDA

Yenə oktyabr bayramı idi.

Axşam qardaşım Malik arvad-uşağı ilə bizə gəlmişdi. Anam toyuq-plov bişirmişdi. Xörəyimizi yeyib qurtarmışdıq. Atamla Malik bir-iki qədəh konyak da içmişdilər. Şəhərdə atəşfəşanlıq başlayanda uşaqlar səs-güylə eyvana cumdular.

Gecə qardaşım getmək istədi. Atam etiraz elədi:

— Yıxılın, yatın,—dedi.—Sabaһ dənizə çıxıram. Barı doyunca söhbətləşək. Bir də ay yarımından sonra qayıdacağam.

Malik razılaşdı, Səhər onsuz da iş günü deyildi.

Mən atamı görməyə həsrətəm. Həmişə uzun səfərdə olur. Onunçün də gələndə yanından çəkilmirəm. İndi Maliklə nərd oyurdılar. Beyründə oturub tamaşa edirdim. Ancaq xəyam başqa yerdə idi...

Keçən ilin bu axşamı Asifdən təbrik teleqramı almışdım. Mənə bəxtəvərlik, xoşbəxtlik arzulamışdı. İndi isə elə bil nə o vardı, nə mən.

Ertəsi gün anam çay süfrəsi açmışdı. Stolun ətrafında dövrə vurub oturmuşduq. Hərdən, atam evdə olanda mən samovara od salıram. Kişi bundan xüsusi zövq alır.

— Vallaһ, konyak bunun yanında yalandır,—deyə atam armudu stəkanını qaldırıb, dodaqlarını marçıldada-marçıldada çayı tərifləyirdi.—Rəngi, tamı, ətri... hamısı əladır. Bir balaca kefləndirməyi də olsaydı, heç misli yoxdur.

Malik stəkanını nəlbəkiyə böyrü üstə qoymuşdu. Demək istəmirdi. Ancaq atamın üçmərtəbə tərifindən sonra mən ona yanaşdım:

—Asif, qoy bir də süzüm səninçün,—dedim. Dedim və tutuldum.

Qardaşım həyrətləndi. Anam təəccüblə mənə sarı döndü. Yaxşı ki, atam heç nə sezmədi. Malik gözlərini bərəldib qəzəblə üzümə baxdı:

— Mən nəçəndən Asif olmuşam? Yoxsa... özümdən xəbərsiz mənə təzə ad qoymusuz?..

Arvadı da məsələdən duyuyq düşmüşdü. Onun ətəyini çəkdi.

— Yaxşı da... Böyük qəbahət eləmədi ki...

Qardaşım qazdan ayıqdı...

...Bayramdan dörd gün ötmüşdü. Poçt qutusundan qəzetləri çıxaranda yerə ağı bir zərf düşdü. Qaldırıb baxınca

üstündəki xətt mənə tanış gəldi. Zənnimdə yanılmamışdım. ondan idi! Dər-divar başıma hərləndi. Bir anlığa özümü itirdim. Həm gözlənilməz şad xəbərdən sevinən kimi oldum, həm də üz vermiş qəfil fəlakətdən qorxan kimi. Otağıma çəkildim.

Arxadan qapını örtüdüm. «Görəsən nə yazır...» Beynimdən sürətlə müxtəlif fikirlər keçdi: «Asif məni barışmağa çağırır » «Asif mənə nifrət eləyir...» «Asif məndən üzr istəyir» Zərfi açmağa əlim gəlmirdi. Yaxşı ki, evdə tək idim. Nə hala düşdüyümü heç kəs görməyəcəkdi. Ah!.. Bu nə həyəcanlı dəqiqələrdi mən yaşayırdım! Demək, hələ unutmamışdı. Asifə ürəyimdə toplanan kinim, küdurətim qurtardı. Yerinə sevgi, məhəbbət doldu.

Mən zərfi bərk-bərk sinəmə sıxıb gözlərimi yumdum. Xəyalımda onu görürdüm, təsəvvürümdə onunla danışırıdım.

...Məktubu oxuyandan sonra qallarım sustalıb yanım düşdü. Yazmışdı:

«Sevda xanım!

Salam. Bayramını təbrik etməkdə gecikdiyimə görə üzr istəyirəm. Dünyanın ən bəxtəvər adamları yenicə sevilənlədir. Onların hər günü təntənəli bir bayramdır. Sən də belələrindən sən, Sevda. Qibtəyə layiq bu xoşbəxt gəncliyinin bütün günlərini təbrik edirəm.

Hörmətlə: Asif

Kövrəldim. Gözlərim doldu. Yalnız otaqda Asiflə danışmış kimi ucadan dedim:—İnsafın olsun! Axı, mən yazıq, kimi sevirəm?!.

MÜƏLLİF

Axşam tərəfi idi. Qaş qaralırdı. Sevda sabahkı dərslərə hazırlaşdı: «...Güclü sellər yer səthi ilə axaraq onu yuyur və müxtəlif ölçülü oyuqlar amələ gətirir. Sonralar həmin oyuqlar böyüyüb yarğanlara çevrilir...».

Telefon zəng çaldı. Qalxıb o biri otağa keçdi. Dəstəyi götürdü:

—Allo?!—deyə həy verdi.

— Salam, Sevda.

— Salam. Bağışlayın, kimdir?

— Mənəm... Vahiddir...

— Hə... Tanımadım səsindən.

—Çünki biz birinci dəfədir telefonla danışırıq. Ondandır.

— Bilmirəm... necə deyim...

Sevda onun qısıldığını hiss edincə birdən... qırmızı məkubu xatırladı. «V» budurmu?!.

— İndi evdə neyləyirsən, Sevda?—deyə Qarabala dili dolaşa-dolaşa maraqlandı.

Qız nə cavab verəcəyini bilmədi.

— Başa düşürəm. Bu nə sualdır.

— Səninlə vacib işim vardı.

Sevda dinmədi. Nə deyəydi. Sakitlik içərisində ürəyinin döyüntüsünü eşitdi.

«Anladım! Mənə məktub yazan bu imiş! Vahid!». Çoxdan bəri beynini gəmirən şübhələr sanki dağılmağa, seyrəlməyə başladı. Sevda fövrən ciddiləşdi. Səsinin ahangini dəyişərək dilləndi:

—Axı, nə işdir? Telefonda deyə bilməzsən!

—Xeyr. Mütləq özünə görüşməliyəm.—Qarabala azacıq nəfəsini dərib, əlavə etdi:—

İkilikdə danışmalıyıq. Əgər bu gün vaxtın yoxdursa, sabaha qalsın.

Sevda sözlərinə acılıq qatdı:

— Xeyr! Heç sabah da vaxtım olmayacaq! Nahaq yerə azıyyət çəkib mənə zəng vurma!

Qarabala qorxaqlıqla kəkələdi:

— Düzü, səndən bunu gözləməzdim.

— Mən də səndən gözləməzdim!

— Nəyi!

— Özün yaxşı bilirsən!!

Sevda qeyzləndi, dəstəyi hirsə yerinə çırpdı:

— İki aydır məni girinc elədiyi bəs deyil, hələ bir soruşur da!..

Qarabala ikicə gün qabaq zəng vursaydı bəlkə də qız onunla bu dildə danışmayacaqdı. Lakin Asifin gecikmiş təbrik məktubundakı ikibaşlı sözlərin mənası indi açılırdı. - Dünyanın ən bəxtəvər adamları yenicə sevib-sevələnlər; Sən də belələrindənsən, Sevda!..>.

Deməli, onu sevməyə Qarabala idi, Asif də bundan xəbərdardı. Qız, ürəyində Vahidi lənətlədi. Telefonda ona daha cavab vermədiyi üçün özünü məzəmmət elədi.

- Artıq mənə hər şey aydın oldu!—deyə Sevda yanıb-yaxılırdı.—Asif məndən buna görə üz çeviribmiş!

Cəmisi on beş dəqiqə keçməmişdi ki, qapının zəngi çaldı. Qız çıxıb dənizdən soruşdu:

— Kimdir?

— Mənəm. Vahiddir...

Sevda donub qaldı. «Bu necə adamdır? Məndən nə istəyir deyə sərt bir hərəkətlə qapını açdı. Gələnə qovmazdılar. Qarabala pərt halda içəri girib astanada dayandı. Sifəti qulaqlarının dibində mis kimi qızarmışdı. Gözlərinin gilesində qılgımlıq parlayırdı. Sevda onu heç belə görməmişdi. Dodaqları əsə-əsə Qarabala gileylənməyə başladı.

— Xahiş eləyirəm, açıq de, nəyi məndən gözləməzdin? Sözümlərin arasında telefonun dəstəyini asmaq neyçündür? O gün də auditoriyada məni yanındakı boş yerdə oturmağa qoymadın. Acılayıb qovdun. Başa düşürəm, axı, mən hansı günahın sahibiyəm?..

Sevda ürəyindəkini saxlaya bilmədi:

— Bəs kitabımın arasına qoyduğun məktuba nə deyirən? Qarabala mat-məəttəl onun üzünə baxaraq gözlərini döydü:

— Nə məktub, Sevda!! Sən sözlü adama oxşayırsan. Qız sirrini açmaqda tələsdiyinə peşman oldu. Tez söhbəti dəyişdi:

— Heç... o barədə sonra. Mənə ikilikdə nə demək istəyirdin. Qarabalanın boğazı qurumuşdu, güclə udqundu:

— Bir stəkan su verərsənmi içim?..

Sevda böyük otağın qapısını açıb çilçırağı yandırdı.

— Keç içəri. Bu dəqiqə gətirirəm.

O, geri qayıtmağa tələsirmiş kimi iti addımlarla mətbəxə sarı yönəldi.

Qarabala sanki iki ildən bəri tanıdığı və neçə dəfə gəlib-getdiyi yaxın tələbə yoldaşının evində deyildi, yad bir yerə düşmüşdü. Sevdanın münasibətindəki, danışdığına anlaşılmazlıq ona çox qəribə görünürdü. Bunun üçün də sızılırdı. İçəri girməyə ürək eləmədi. Elə qapının ağzında dayandı.

Sevda su əvəzinə çay gətirmişdi.

— Burda niyə durmusan, keç əyləş,—deyə Qarabalanın hələ də məyus halda dənizdə gözlədiyini görüb onun könlünü almağa çalışdı.—Xətrinə dəydiyim üçün bağışla. Mən neçə gündür heç özümdə deyiləm...

Bayaqdan Qarabalanı boğan qəhər nisbətən azaldı. Qızın ardınca otağa girəndə xəbər aldı:

— Yoxsa bir hadisə üz verib, Sevda?

— Nə isə... Ailədə olan şeydir...

Qarabala daha dərinə getmədi. Sevda ilə stol arxasında qarşı-qarşıya oturub çayı qabağına çəkdi.

— Mən səninlə bir məsləhət eləmək istəyirəm...—deyə ehtiyatla mətləbə keçdi.— İkilikdə görüşməkdə də məqsədim bu idi.

— Buyur.

— Sevda, mənə universitetdə Rəhiləyə başqa qızlardan sən daha yaxınsan...

— Mən onu öz doğma bacım bilirəm.

— Elə bunun üçün də əhvalatı sənə açıram. Məsələ belədir: Valehin komsomol bileti tapılıb!

— Necə? Tapılıb? Hardan?

— Elə öz evlərindən. Qulaq as. Keçən həftə onlarda idim.. Dərs hazırlayırdıq. Kitabları varəqləyəndə birdən komsomol bileti üzə çıxdı. Valeh gözlərinə inanmadı. Mən istədiş tez duram- Rəhiləyə zəng çalam, onu sevindirəm, deyəm ki, sənin təqsirin yoxmuş, Töhməti nəhaqdan veriblər...

Valeh qoymadı. «Onda mən nə vəziyyətdə qalaram?—dedi. Yalvardı ki, bileti tapdığımı heç kəsə bildirməyim. «Onsuz da hər şey həll olunub, məsələni təzələməyin mənası yoxdur». Mən razılaşmadım, atışdıq... həтта bir-iki ağır söz də dedi. Guya mən dostu kimi onun sirrini saxlamalıyam. Bəs Rəhilə? Bəs o, dostumuz, yoldaşımız deyil? Axırı... çox mübahisədən sonra məni sənin yanına göndərdi...

— Niyə Rəhilənin yox, mənim yanına?—deyə Sevda bir hakim qətiyyəti ilə soruşdu.

— Ona görə ki, Rəhilənin yaxın rəfiqəsi kimi əvvəlcə səninlə məsləhətləşim.

— Yaxşı, mən neyləməliyəm?

—Bəlkə, deyir, sən Rəhilə ilə danışasan, bileti ona evlərindən tapdığını boynuna götürsün? Bununla da hər şey bitsin. Təzədən Valehi cəzalandırmasınlar...

— Bu, ən azı vicdansızlıqdır! Demək, töhmət nəhaq qalsın Rəhilənin üstündə, eləmi? Qarabala dostunun yerinə xəcalət çəkib başını aşağı dikdi.

— Sözümdən elə çıxır.

Sevda əsəbiləşmişdi.

— Qızın təmiz adını ləkələdiyi bəs deyil, hələ bir utanmaz-utanmaz ondan nicat da gözləyir. Get ona çatdır ki, bu Rəhilə ilə ikilikdə həll etməməliyik. Məsələ komsomolun iclasında ciddi müzakirə olunmalıdır.

— Mən də onun tərəfləriyəm—deyə Qarabala stəkanı dırıb soyumuş çaydan bir qurtum içdi.—Yoxsa Valeh gələcəkdə daha böyük xəyanətlər eləyər.

O axşam Sevda rəfiqəsinə görə ürəyində yüngül bir rahatlıq duydu. Alçaq Valehin necib olmayan hərəkəti üçün onun halına acıdı..

SEVDA

Qarabala gedəndən sonra birdən yuxudan ayılan kimi oldum: «Qırmızı məktubu mənə Valeh yazıb!» deyə qət elədim. Onun üçün də neçə vaxtdır üzümə düz baxa bilmir.

«Sən ağıllı qızsan, onsuz da məni o biri «V»lara tay tutmazsan. Özün ayırıb

tanıyarsan...» Xudpəsənd bir adamın ürəyindən gələn bu ibarətli sözləri ondan başqa kim dilə gətirərdi?! Fikirləşirdim, universitetdə tanışlarımlarım arasında ikici beləsini tapmırdım. Mən, Qarabaladan şübhələnmişdim. Özünü də əbəs yerə acıladım. O, namuslu, etibarlı oğlandır. Sabahısı axırından dərindən sonra Rəhiləni saxladım.

—Səninlə vacib işim var,—dedim. .

Qız təəccübləndi:

— Xeyir ola?..

— Xeyirdir. Sevinəcəksən.

— Elə inli desənə.

— Əvvəlcə səndən bir xəbər eləmək istəyirəm: Valeh komsomol komitəsinin yazdığı ərizəni mənə göstərməlisən.

— O nəyinə lazımdır?

— Sonra bilərsən.

Mən onun xəttini qırmızı məktubdakı ilə tutuşdurdum.

Rəhilə uzun dəhlizin o başınacan qaça-qaça getdi. Mən də dalınca. «Komsomol komitəsi» yerləşən balaca otağa girdik. Arxadan qapının cəftəsini vurdum. Qız mat qalmışdı.

Seyfi açıb bir qovluqdakı kağızları araşdırdı. Valehin ərizəsini tapdı.

Alıb baxdım. o dəqiqə tanıdım, xətt həmin xətt idi.

Mənim tutulduğunu gören Rəhilə dodaqlarını büzdü;

— Heç nə anlamıram... Valehin ünvanına:

—Egoist!—deyib məktubu qıza qayıtdım. İki aydan artıq rahatlığımı pozan adamın kim olduğunu ancaq indi öyrəndim.

— Bəs mənə verəcəyin şad xəbər nədir?

— Valeh komsomol biletini tapıb.

— Tapıb?!

— Bəli. Bir həftədir.—Əlimi uzadıb qapını açdım.— Gedək. Yolda söhbət eləyəm.

Rəhilə sevindiyyindən boynuma sarılıb ağladı:

— Mən bilirdim... bilirdim ki... bu işdə vicdanım təmizdir.,,

— Fərsiz övlad!—deyə bir də Valehə lənətlədim. Bu gündən sonra sirrimi rəfiqəmdən gizlətməyi mənasız saydım. Yenə qapını bağladım.—Al oxu, gör o tip mənə nə yazıb!

Çantamdan Valehin məktubunu çıxarıb Rəhiləyə verdim.

— Bu xətt onunku deyilmi?

Qız gözlərini silib kağıza nəzər saldı.

— Buna heç şübhən olmasın.

Mən də kövrəlmişdim. Gözlərim dolmuşdu. Hirsimdən əlim-yağım əsirdi. Asiflə aramızda da mütləq o vurmuşdu!

Rəhilə məktubu oxuyub qurtardıqdan sonra, qayıdıb oradakı iki-üç cümləni bu dəfə ucadan təkrarladı: «—...Lazım gəlsə yolunda canımdan belə keçərəm. Bu sözləri ona görə deyirəm ki, sən hələ məni yaxşı tanımırsan. Dəyanətimə, etibarıma belə deyilsən. Qismət olsa, hər şeyi həyat özü sınaqdan çıxarar...»

— həmişə belədir,—deyə Rəhilə fikrini tamamladı.— Etibarsız etibardan,

dəyanətdən, qeyrətsizlər namusdan, qeyrətdən dəm vururlar.
Dərdimiz açılmışdı. Bir saata yaxın idi qapalı otaqda ikilikdə söhbətləşirdik. Sən demə, Rəhilə Asiflə aramızda olan münasibəti çoxdan duyubmuş. Ancaq məni utandırmamaq üçün üzə çəkmirmiş...

—Bu məktubdan Asifin xəbəri var?—deyə o maraqlandı.

— Niyə gizlətmisən?

— Bilmirəm nə eşidib. Məndən yan gəzir. Aramız sərindir.

—Darıxma, hər şey aydınlaşacaq!

Rəfiqəmin bu ümidverici sözləri mənə bir dünya sevinc bəxş etdi. Mükafat əvəzi olaraq onu qucaqlayıb öpdüm. Heç ömrümdə belə şadlanmamışdım. Sinəmə xoş bir sərinlik doldu.

MÜƏLLİF

İndi ki, sirtin üstü açıldı, qoy siza Valehdən deyim...

Sevdaya məktub yazmamışdan bir neçə gün qabaq o, universitetin həyətində Asifə yanaşdı, Soyuq tərzdə salam verdi. Boğazdan yuxarı kefini-halını xəbər aldı.

— Sağ ol, yaxşıyam,—deyə onun sözlü adama oxşadığını duyan Asif də hörmət xətrinə:—Sən necəsən?—soruşdu,

Valehin fikri dağınıq idi. Cavab əvəzinə dönüb ətrafa göz gəzdirdi. Universitet binasının qarşısındakı meydanda yüzlərlə tələbə gəzişirdi. O, saatına baxdı.

— Məp səninlə danışmaq istəyirəm, Asif.

— Buyuracaqsan.

Dərsin başlanmasına hələ 20 dəqiqə vardı.

— Bəlkə gedək o yanda...

-Yəni söhbətin belə gizlidir?

— Necə deyim... İkimizə aiddir.

Valeh Asifin qolundan tutub onu qələbəlikdən kənara çəkdi. Hündür elektrik dirəyinin böyründə dayandılar.

— Görürsən də, bu gün nə yaxşı hava var.—deyə Valeh «diplomat» çantasını səkinin qırağına qoydu. Mətləbə girməzdən qabaq, cibindən çıxardığı «Kent» siqaretindən birni yandırıb tüstülətdi.—Elə bil lap bahardır.

Asif gözləyirdi. Bunlar hamısı müqəddimə idi.

— Özün yaxşı bilirsən ki, biz dostuq. İki ildir bir qrupda oxuyuruq. Hələ aramızda...

—Biz dost yox, yoldaşığı,—deyə Asif düzəliş verdi. —Bunlar başqa-başqa şeylərdir.

Valeh hiddətləndi:

— Xahiş eləyirəm, sözümlə kəsmə!—O, siqaretini sümürüb tüstünü çiyininin üstündən yana üflədi.—Nə isə... Mən səndən Sevda barədə bir məsələni soruşmaq istəyirəm.

— Sevda barədə?

—Bəli. Ancaq gizlətmə. Lap düzünü de. Onu sevirsənmi?

Asif bu sualın qarşısında çıxılmaz vəziyyətdə qaldı. Lakin özünü ələ alıb, təmkinini pozmadı. Dodaqlarını bir-birinə qısıb, gözlərini qıydı. Müsahibinin üzünə deyil, ayrı səmtə baxdı.

— Nəyinə gərəkdir?—deyə Valeh sərt, həm də qısa bir cavab verdi.
— Bu mənim üçün çox vacibdir. Bizim evdə anam da, atam da Sevdanın haqqında başqa fikirdədirlər. Bu yaxınlarda elçi getməyə hazırlaşırlar. Ancaq mən qoymuram.
— Sevdə bunları bilirmi?

Valeh duruxdu!

— Hə?.. Bıy!.. Bəs neçə... Mən öz yanımdan danışmıram ki... Axır vaxtlar görəəm sən də ona çox məhrəbansan. O dəfə də idman zalında idiniz.

Xətrini hər şeydən əziz tutduğu Sevdanın istəyinə zədd çıxmağı ağılına sığdırmayan Asif Valehin qarşısında az qala and içməyə hazır idi.

— Bizim aramızda... bu çağacan sevmək söhbəti-filan olmayıb. Düzdür, mən ona... elə o da mənə birinci kursdan yaxın dost kimi həmişə məhrəban... Bəlkə onun barəsində sənə başqa şey çatdırıblar.

— Yox... Yox...—Valeh arxayınçılıqla köks ötürərək Asifi sakitləşdirdi.—Mənə heç nə deməyiblər. Ancaq səndən bir xəşim var...

— Buyur...

— Mən ölüm, incimə. Mümkünsə sabahdan auditoriyada yerini dəyiş. Onun yanında oturma. Yaxşımı?..

Asif qızarıb pörtmüşdü. Sifətində əclaf bir afadə yaranmışdı. Bilmək çətindi—bu dəqiqə güləcəkdə, Yoxsa ağlayacaqdı... Ürəyində Sevdanı itirdiyinə elə həyflənirdi ki...

— O da baş üstə, Valeh... Əgər sən belə qısqanırsan, mən heç o qızla... İstədi desin “danışmaram da”. Lakin dili gəlmədi, görə-görə Sevdanı itirmək onun üçün ağır dərddi! Neyləyə bilərdi?! Gecikmişdi. Hərgah vaxtında ürəyini qıza açsaydı, heç bu söhbətləri eşitməzdi də. Asif Sevdanın qeyrisinə könül verəcəyini yuxuda belə təsəvvürünə gətirməzdi. Görünür, yanılmışdı. Həyat, insanların düşündüyü kimi deyildi, bəlkə də Sevdanı Valeh yox, ləyaqətinə inandığı başqa bir oğlan istəsəydi, o bu qədər təəssüflənməzdi, Bəşcə dəqiqə əvvəl özünü dost adlandıran rəqibin məxfi söhbətinə çox asanlıqla xətm verdi.

— Sənə elə bunu deyəcəkdim. Ancaq hər şey aramızda qalsın...

Valeh “diplomat” çantasını götürüb siqaretini tüstülədə-tüstülədə ondan uzaqlaşdı. Asif isə içindən tüstüsüz yanırdı.

...Ata-anası Valehi evlənməyə tələsdirirdilər. Tez-tez aralarında bu mövzuda söhbət salırdılar. Yaşı nişanlanmağa uyğun gələn bütün gözəl qızlara müştəri gözü ilə baxırdılar. Valehin ailə qırmağa hər şeyi hazır idi. —Mən zillərinin iki geniş otağı təzə gəlinin intizarını çəkirdi. Əmanət kassasında toplanan toy xərci “Səadət sarayı”nda xərclənəcəyi günü gözləyirdi. Valideynlər bircə şeydən nigaran idilər. Bilirdilər ki, Valeh hər qızı bəyənməyəcək. Buna görə də seçib-sevməyi yeganə övladlarının öz ixtiyarına vermişdilər.

Valeh çox axtardıqdan sonra Sevdanı bəyənmişdi və əhvalatı danışmışdı. Ancaq Asifin də bu uca, boy-buxunlu, qəşəng qıza meyli olduğunu münasibətlərindən duymuşdu. Həftədə, ayda bir təzə kostyum geyib universitetə gedən Valeh Sevdanın qəlbini ələ alacağına ümitsiz baxmırdı. Axı, o, özünü yaşlılarından qat-qat üstün sanırdı..

...Həmin söhbətin sabahısı günü Asif dərş otağında yerini dəyişdi və ümumiyyətlə

Sevdadan uzaq gəzdi.

Qabaqlar deyib-gülən, hamı ilə qaynayıb-qarışan qızın birdən-birə dəyişməsi, fikirli-qaşqabaqlı dolanması onun haqqında eşitdiklərinə şübhə yeri qoymurdu.

Valehin isə Sevdaya ümidi azalmışdı. Komsomol biletinin itməsini onun rəfiqəsi Rəhilənin boynuna yıxmışdı. Məktubuna cavabın keçikməsinin səbəbini də burda görürdü. «Ona Rəhilə mane olur».—deyə düşünürdü. İndi komsomol biletinin öz evlərindən tapılması Valehə ikinci bir zərbə idi. Elə buna görə də əlacsız qalıb Qarabalanı Sevdanın yanına minnətə göndərmişdi...

SEVDA

Bugünü həyəcansız keçirmək mümkün deyildi. Axşamkı iclasda çox düşünlər açılacaqdı. Münasibətlər aydınlaşacaqdı. Valehin saxtakarlığının ifşası təkcə Rəhiləyə deyil, bəlkə mənə də bəraət qazandıracaqdı. Asiflə bizim aramıza girən, onu məndən uzaqlaşdıran mutləq o olmalıdır!

Qarabala hamıdan artıq narahatdı. Müəzirlərdə sakit otura bilmirdi. Tənəffüs zamanı dəhlizdə ora-bura vurnuxurdu. Dostunun xəyanəti ürəyini ağrıdırdı. Valeh isə özünü çox laqeyd aparmağa çalışırdı. Əlləri cibində lovğa-lovğa gəzirdi. Guya: “Nə olsun? Bunun üstündə məni öldürməyəcəklər ki!..” Əvvəllər heç üzümə dik baxmazdı. Ancaq indi gözünü məndən çəkmirdi. Bəlkə demək istəyirdi ki, görürsən, mən qorxaq deyiləm, sənənin məhəbbətinə layiq oğulam... Bəlkə də məktubuna cavab vermədiyim üçün əlimdən yanıqlı idi. Başa düşmürdüm. Asif, Vasif, Nadir hələ əhvalatdan xəbərsizdilər.

Rəhilə odla-su arasında qalmışdı. Valehin halına acıyırdı. Deyirdi:

— Mən onun vəziyyətini təsəvvür edirəm. Əgər bu iş tək özündən asılı olsaydı, məsələni heç iclasa keçirməzdim.

Axırncı dərstdən sonra fakültəmizdə oxuyanların çoxu bufetin qabağına toplaşmışdı. Bayırda mökəm yağış yağırdı, buna görə də heç kim evə getməmişdi. Elə burada soyuq pirojkidən, bulkadan alıb yeyirdilər. Yoxsa ac qalacaqdılar. İclas uzun çəkəcəkdə. Birdən.., közlərimə inanmadım, Valeh mənə yan aldı.

— Sevda, ikicə dəqiqə olar səni?..

Çox məyus idi. Sifətinin rəngi bozarmışdı. Elə bil bayaqkı adam deyildi.

Mən qızlardan ayrılıb pəncərəyə tərəf keçdim. Valeh arxası uşaqlara sarı qabağında dayandı. Özü də, hiss elədi ki, qadın duxusu ilə ətirlənmişdi. Udquna-udquna astadan dilləndi:

— Sevda, sən də mənim əleyhimə danışacaqsan?.. Qaldım nə cavab verim. Hirsimi güclə boğdum.

— Olmaya mən səni tərifləməliyəm?

O, məzlum bir görkəm aldı:

— Tərif yox, istəsən Rəhiləyə təsir eləyə bilərsən, Ondan çox şey asılıdır. Halə gec deyil.

Bufetdə o başda tək oturmuş Asif hərdən gözaltı bizi süzürdü. Yəqin, düşünürdü ki, səmimi söhbətdəyik.

- Kecdır, Valeh,—dedim.—Səni bağışlamaq çətindir. Xəyanətin böyükdür.
- Xəyanətim?!
- Bəli! Özü də bir yox.
- Sən nə danışırısan, Sevda?!
- Bura yeri deyil.

Mən sərt bir hərəkətlə dönüb qızların yanına gəldim. Pəncərənin şüşələri və göz qamaşdırıcı işıq düşdü. Bayırda güclü şimşək çaxırdı. Köy guruldayırdı. Qara buludlar odlu xətlərlə doğranırdı.

— Gedəyin, uşaqlar, vaxta az qalıb,—deyə əlindəki bulkanın axırını tikəsini orduna durtən Nadir bizə hayladı.

MÜƏLLİF

Fakültənin akt zalında keçirilən komsomol iclasına azından dörd yüz tələbə toplaşmışdı. Vəziyyət gərgin idi. Bu gün hamı qızgın ehtirasla danışdı. Valeh şiddətli tənqid atəsinə tutmuşdular. Bileti özü itirdiyi halda Rəhiləyə şər atdığı üçün onu ikiqat təqsirləndirirdilər. Hətta komsomol sıralarından çıxarılmasını təklif edənlər də vardı. İclasın ortasına yaxın sədr tələbələri sakitləşdirə bilmirdi. Yerbəyerdən eşidilirdi:

- Rəhilənin töhməti ləğv edilsin...
- Qoy Valeh durub kollektivin qarşısında ondan yüz dəfə üzr istəsin...
- O, bizim fakültənin adını batırır. Şəxsi işinə hazılmaqla şiddətli töhmət verilsin... Sevda tələbələri kənardan müşahidə edirdi. Qarabala hirsindən dirnaqlarını çeynəyirdi. Rəhilə heç bir şey olmamış kimi sakitcə oturmuşdu. Asif, adəti üzrə, başını aşağı salıb kiminsə şəklini çəkirdi. Valeh isə bu döyüş meydanında tək qalmışdı. Ona qahtar çıxan yox idi. heç yan-yörəsinə baxır, özünə tərəfdar axtarır, tapa bilmirdi.
- Qalx görək sən və fikirdəsən?!—deyə coğrafiya şöbəsinin axırını kursundan seçilən sədr Asif qaraladığı kağızdan ayırdı.—Özünüz də bir qrupda oxuyursunuz... Asif barmaqları ilə stolu taqqıldatdı.
- Mən danışmaq istəmirəm.
- Niyə?

Doğrudan da ki: «Niyə?». Bu sual hamını maraqlandırdı.

Asif qaşlarını dartıb, çox təmkinlə dedi:

- Məgər bir iclasda hamının danışması vacibdir? Sədr əl çəkmədi:
- Bəlkə bunu biz xahiş eləyirik?..
- «Biz» deyəndə, siz neçə nəfərsiz?
- Mən sənə iclasın adından müraciət edirəm, Asif...
- Mən də sənə öz adımdan cavab verirəm: danışmaq istəmirəm!

Zala elə bil su ələndi. Asif nə səbəbə çıxışdan imtina edirdi, heç kəs baş açmırdı.

Sədr bu söz atışmasında qələbə qazanmağa çalışdı:

- Bəlkə bir səbəb var... Biz bilmirik...
- Səbəb olsa da, deməyə borclu deyiləm.

Asif yenə tərsliyindən dönmədi.

Valeh gözləmədiyi halda özünə havadar tapdığına inanmırdı...

Başqa iclaslarda həməşə ağıllı, tədbirli məsləhətlər verən Asifin danışmasını indi çoxları gözləyirdi. Elə iclasın sədri də bu ayaqdan ona söz vermişdi, ayrı məqsəd güdmürdü. Amma Asif nə üçünsə inadkarlıq göstərüb Valeh məsələsində fikrini söyləmək istəmirdi.

— Olar?—deyə arxa cərgədən əlini qaldıran Qarabala düşdüyü vəziyyətdən sədri xilas etdi.

— Buyur, Vəhid...

Qarabala cəld və qəti addımlarla irəli çıxdı. Bir baş həyəcan içində nəfəsini dərdi. Sonra üzünü müqəssir dostuna tutaraq ürəyiyananlıqla sözə başladı:

— Valeh, sən bu gün tək özünü yox, məni də pis vəziyyətdə qoymusan.

Universitetdə çoxları bilir ki, biz dostuq. Bayaqdan fikirləşirəm, mən neyləməliyəm. Bəlkə vicdanımı atıb səni müdafiəyə qalxmalıyam. Xeyr! Əgər elə düşünürsənsə, sən eləyirsən. Yaxşı dost həqiqəti üzə deməlidir. Burada danışanların hamısı həqlidir: sən mütləq cəzaya layiqsən. Çünki Rəhiləyə namərdlik eləmişən. Bəli, namərdlik! Ayrı söz tapmıram.—O, yaylığını çıxarıb tərini sildi.—Bax, indi bayırda sərt külək əsir. Möhkəm yağış yağır. İldırım çaxır. Yer yaşdır. Hava soyuqdur. Biz nə istə otaqdayıq. Səhən belə olmayacaq. Universiteti qurtarıb həgəmiz bir yana geoloq işləməyə gedəcəyik. Aylarla dağlarda, çöllərdə qalacağıq. İstiyə-soyuğa, qara-çovğuna düşəcəyik. Bir sözlə bərkdən-boşdan keçəcəyik. Soruşuram, bəs sən onda neyləyəcəksən? Dostlarını çətində qoyub şəhərə qaçacaqsan?..

— Qorxaq özünsən!—deyə Valeh bu yerdə dözə bilməyib onu acıladı.—Danışığına fikir ver!

Qarabala davam etdi:

—Görürsən, digru söz acı olur. Ancaq neyləyim ki, sən beləsən. Keçən yay qrupumuzun tələbələri Daşkəsən filiz yataqlarına təcrübəyə getdilər. Sənsə həkimdən xəstəlik kağızı düzəldib Bakıda qaldın. Xəbər alıram: axı, niyə? Doğrudanmı xəstə idin? Xeyr! Canını əziyyətə salmaq istəmirdin. Biz uşaqlarla qızmar günün altında qazıntı işləri aparanda sən Kislovodskinin sərin havasında dincəliydin... Bütün bunlardan sonra mənim dediyim nədir...—Qarabala üzünü zaldakılara tutdu.—Yoldaşlar, Valehin komsomoldan çıxarılması fikri ilə mən şərik deyiləm. Bu asan yoldur. Biz onu töhmətləndirməliyik Ancaq öz sıralarımızda saxlayıb tərbiyə etməliyik.

— Doğrudur!

— Doğrudur!—deyə yerlərdən Qarabalanın sözünü təsdiqlədir.

O keçib əyləşdi. Həqiqəti açıq söylədiyi üçün qəlbində bir yüngüllük duydu. Valehin nifrət dolu kinli nəzərləri onun sifətinə sancılmışdı.

— Dağa kim çıxış etmək istəyir?—deyə sədr zala müraciətlə soruşdu. Bu dəfə Rəhilə qalxdı.

— İcazə verin, ikicə kəlmə də mən danışım.

— Buyurun. Bununla da qurtaraq, yoldaşlar...

Rəhilə həyəcanını boğub gizlətməyə çalışaraq astadan, lakin səsi titrəyə-titrəyə sözə başladı:

— Mən Valehin vəziyyətini təsəvvür edirəm. Onun üçün elə bugünkü iclasın özü ən ağır cəza tədbiridir. Gəlin Valehə adi bir töhmət verməklə kifayətlənək. Qoy o, inansın

ki, burda qərəz yoxdur. Məqsədimiz tək-cə tənbeһ etmək deyil. Yoldaşlıqda onu düzlüyə, doğruluğa çağırmaqdır. Ancaq mən istərdim, dursun desin görək o, nə fikirləşir. Geç də olsa, öz səhvini başa düşübmü?

Rəhilənin bu qayğıkeşliyi Valehə cəzadan qat-qat çox təsir etdi. Ona elə gəldi ki, qızın belə mərhəmət göstərməsində Sevdanın mütləq təsiri olmuşdur. Ancaq yenə təkəbbürünü pozmadı. Nə durdu, nə da danışdı.

Adicə töhmət—Rəhilənin təkidi ilə Valehin cəzası bununla da bitdi.

Zaldakılar dağılışanda Sevda tərən-mədi. Oturduğu yerdə büt kimi donub qalmışdı. Gözlərini qırpmadan fikrə getmişdi. Düşünürdü ki, görəsən Valehə öz məhəbbətini etibar edən qızın taleyi necə olar?..

SEVDA

Mən heç belə tufan görməmişdim. Ətrafı qaranlıq bürümüşdü. Çılpaq ağaclar, elektrik məfilləri vıy-vıy vıyıldaırdı. Yağış göy-dən sel kimi tökülürdü. Külək tez-tez səmtini dəyişirdi. Həyət-dəki gölməçələr elə bil qaynayırd Baxanda adamın canına üşütmə dolurdu. Yaxşı ki, uzunboğaz çəkmələrimi geymişdim. Ancaq plaşasız idim, jaketdə gəlmişdim.

İclasdan sonra bir dəstə tələbə universitetin qapısını, toplaşmışdıq. İslanmaq qorxusundan eşiyə çıxmırdıq. Bəxtimizdən maşınlar da biz tərəfə dönmürdü. Hamısı uzaqdan ötüb keçirdi. Avqto-bus, trolleybus dayanacağı o qədər da yaxşı deyildi. Özümüzü ora yetirincə su dabanımızdan axacaqdı.

Asif də, Qarabala da, Valeh da burada idilər. Rəhilə- od parçası haçan, necə getmişdi balmirdim..

Gözləmək mənasızdı. Mən irəli çıxıb pillələri qalxanda arxadan bir səs eşitdim:
— Dayan, Sevda!..

O dəqiqə tanıdım. Asif idi! Heyrət məni bürüdü. Donub qaldım. Gün həyandan doğmuşdu? Geri çevriləndə onu qarşımda gördüm.

— Sənə soyuq olar,—deyə plaşını çıxarıb çiyinə saldı.

— Bəs... bəs... özün?..

— Eybi yoxdur. Mənim üçün narahat olma.

Gözlərimə, qulaqlarıma inana bilmirdim. Asif mənimlə danışdı...

Elə bu vaxt Valeh tənğnəfəs həlda yüyürə-yüyürə bizə yaxınlaşdı.

— Piyada getmə, Sevda. İslanacaqsan. İndi dalımca maşın kələcək. Səni mən apararam,—dedi, Cavab gözləmədən tez qaçıb qapı ağzında küncə qısıldı, Asif tutuldu. Heç onu belə pərt olan görməmişdim. Yağış başından tökə-tökə təmkinini vozmadan üzümə baxdı.

— Qalırsan?—soruşdu.

Mən fikirləşmədən plaşın ətəyini qaldırıb onun çiyinə atdım:

—Yox! Gedək!—dedim, Yola düzəldik.

Qarşıdakı tinə çatıncaya qədər nə o danışdı, nə mən. Küçələrdən güclü sel axırdı. Soyuq sümüklərimə işləyirdi. Şiddətli küləklə gələn yağışın damcıları sifətimə qırma kimi dəyirdi. Ancaq mənim üçün bundan xoş, bundan səadətli dəqiqələr olmazdı! Bir plaşın altında onunla çiyin-çayinə addımlayırdım. Kör nə vaxtdı həsrətimdəydim! Mən Asifi qayğısına, məhəbbətinə susamışdım.

— Necəsən, Titi?—deyə birdən heç gözləmədiyim halda o, qolumdan tutub bərk-bərk sıxdı. Mənə çoxdan məhrəm olan bu sözdən fəhəhləndim, sinəm qabardı.

— Yaxşıyam... öküz...—dedim. Sonra özümü saxlaya bilməyib qəfildən ağladım:— Sən nə üçün belə insafsızsan...

hıçqırıq məni boğdu...

...Avtobus dayanacağına çatanda Asif yavaşdı.

Soruşdum:

—Niyə durdun? Gülümsündü: —Bəs evə...

— Xeyr! Mən səninlə piyada getmək istəyirəm,—dedim.—Axıracan...

— Uzaqdır, yorulursan...

— Eybi yoxdur!

Mən əvvəllər heç zaman Asifə belə erk eləməmişdim. Yenə yolumuza düzəldik...

Yağış başımızın üstündə tarıma çəkilmiş plaşı nağara kimi çalırdı. İkimiz də islanmışdıq. İndi mən də üşümürdüm. Əksinə, yanaqlarım od tutub yanırdı.

Nərimanov prospektinə təzəcə çıxmışdıq. Böyrümüzdə ağ "Volqa" dayandı. Qapı açıldı. İçərinin işığı yandı. Sürücünün yanında oturmuş Valeh çox əsəbi, boğuş səslə mənə:

— Əyləş, Sevdə!—dedi.

Bu təklif xanişdən çox əmrə oxşadı. Başa düşmürdüm o, nə haqla mənimlə belə danışır. Özümü zorla saxladım. Dinmədim. İkinci kərə acıqla, daha ucadan soruşdu:

— Minmək istəmirsən?!

— Yox!—dedim.—Mənə belə xoşdur. Gedə bilərsən!.. həm də bu cavabım nifrət kimi səsləndi. Uzaqlaşdıq.

Bir azdan maşın sürətlə yanımızdan ötüb, bizi arxada qoydu...

Evimizə çatanda saat doqquza az qalmışdı. Asif qapı məni ötürüb ayrılmaq istədi, qoymadım. — Gedək isin... bir stəkan çay iç, sonra...

Plaşı başımızdan götürdük. Asifi güclə yuxarı dardım. Blokda işığa çıxdıq. Pillələri qalxanda gözlərimi sifətindən çəkə bilmirdim, heç dəyişməmişdi. Əvvəlki "öküz"idi. Sevincdən ürəyimdə qəribə bir həsrət duyduğum: atılıb Asifin boynundan asılmaq...

İçəri qoşa girdiyimizi görəndə anam o qədər də təəccüblənmədi. Çünki Asifin bizə gəldiyi birinci kərə deyildi.

— Nə yaman islanmışsınız, ay bala...—deyə üst-başımıza baxıb halımıza yandı. Sonra sözüne əlavə elədi:—Çox sağ ol, oğlum. Yaxşı ki, qızı tək buraxmamısan. Yoxsa, bu tufanda küçələrdə çaşmış qalardın.

Asiflə anam böyük otağa keçdilər. Evimiz isti idi. Çəkmələrimi, əynimdə suya dönmüş jaketimi çıxardım. Sarı-qırmızı güllü pamazı xalatımı geydim. Şifendən atam zolaqlı dənizçi köynəklərindən birini gətirib Asifə verdim:

— Al, sən də hələlik bunu çək əyninə, paltarını anam qurutsun.

Çox çəkmədən Asiflə mən balaca qəzet-jurnal stolunun dövrəsində alçaq kreslolarda üz-üzə oturmuşduq. Çay içirdik. Başımızın üstündə yanan əlvən torşer evin bir küncünü işıqlandırır. İkimizin də ürəyimiz dolu idi. Ancaq danışmağa çətinlik çəkirdik. Həmişə atamın əynində görməyə adət elədiyim zolaqlı dənizçi köynəyi indi Asifi mənim üçün bir az da doğmalaşdırmışdı.

— Mən başa düşmədim, iclasda niyə inadkarlıq göstərdin, çıxış eləmək istəmədin?— deyə marağımı gizlədə bilmədim:

Asif alnına tökülmüş saçlarını dala hamarlayıb nəsə fikirləşdi. Bu arada telefon zəng çaldı. «Kim ola...» Qalxıb dəstəyi götürdüm:

—Bəli... Bəli, Sevdadır... Səhv etmərsən, Asif burdadır... Sonra?..

Yenə Valeh idi. Telefonda dedi ki: «Sabahdan məni birdəfəlik yadımdan çıxart. Beləsinə ayrı nə cavab verəydim!

—Valeh, axı, mən səni heç vaxt yada salmamışam. Bu na sözdür?!

Acığını çıxmağa əlindən başqa iş gəlmədi. Yarıda dəstəyi asdı...

Mən gedib mətbəxə baş çəkdim. Anam kotlet bişirirdi. O biri otaqda çantamdan Valehin məktubunu götürüb gəldim.

— Bundan xəbərin var?—deyə onu Asifə uzatdım.

O, qaşlarının altında əlimdə əsən qırmızı yazılı kağıza qalxdı.

— Nədir ki?

— Oxu, bilərsən!—dedim. Asif məsələni anladı.

— Valehdəndir?—Məktubu alıb o üz-bu üzə çevirdi.—Bəli, onun xəttidir...

Sonra diqqətlə, bir kəlməsini belə gözdən qaçırmadan səbrlə oxudu. İndi Asifin verəcəyi mənim üçün çox maraqlı idi. Haçanda-kaçana o, kağızı stolun üstünə atdı.

— Otur, Sevda. Biz bu məsələni aydınlaşdırmalıyıq.

Əyləşdim. Ürək döyüntüsü ilə onu dinlədim.

— Burada mənim barəmdə yazdıqlarının hamısı doğrudur,— deyə Asif aramla sözə başladı.—Valeh məni inandırmışdı ki, o səni... sevir... Guya evlərində ata-anası da məsələdən xəbərdardır. Hətta... sən Sevda da bunu bilirsən... Mən sizə mane olmaq istəmədim... Sənin üçün çox həyfləndim. Ancaq kənara çəkilməyə məcbur idim.

— Demək...

— Bəli. Elə ona görə də bu axşam iclasda Valeh haqqında danışmadım.

Fikirləşəcəkdin ki, ondan öz hayfını

alırım...—Asif günahkar kimi gözlərini yerə dikdi. Bir bir şey soruşacağam. İncimə, Sevda.

— Bu nə sözdür...

O, ürəyindəkini birdən-birə deməyə cəsarət eləmədi. Barmaqları ilə stolu tıqqıldadıb, xeyli düşündü, udqundu.

— Keçən ay Valehlə ikiniz kinoya getmişinizmi?—deyə gözləmədiyim həlda xəbər aldı.

— Yox...

— Sən onların evlərində necə, olmusanmı?

— Yox! Yox!..
— Düzünü de, o... o, səni öpübümü?
— Dəhşət! Bunlar mənim adıma böhtandırır. Böhtan Asif!.. Sən hələ məni...
— Demək, Valeh hamısını uydurmuş!..
— Bu gün onu tanımadın ki! Gördün ki, necə namərdi. Asif daha mani danışmağa qoymadı:
— Sakit ol, Sevda. Bu barədə birdəfəlik qurtardıq. Sənə inanıram...—O, əlini uzadıb saçlarımda gəzdirdi. Keçənə güzəşt deyərlər...

Mən stolun üstündəki məktubu götürüb hirsimdən iki parça elədim; ovcumda əzərək külqabıya atdım. Bununla ürəyim soyumadı. Kibrit çəkdim, kağızın parçalarına od vudum. Hamısı külə döndü...

Anam içəri girdi. Gətirdiyi dolu padnosu bir kənara qoyub əvvəlcə çilçırağı yandırdı. Sonra da kotleti, çörəyi, göyertini səliqə ilə yemək stolunun üstünə düzdü:
— Durun, yaxın oturun, bala.

Mən Asifin biləyindən yapışib onu dartdım. Ancaq qaldırmağa gücüm çatmadı.
— Öküz, nə ağırsan!—dedim.

Anam heyrləle geri dönüb gözlərini ağartdı.
— O nə sözdür, Sevda?! Uşağın bəyəm adı yoxdur?_
— Uşağın adı elə öküzdürŞ, Mama.
Asiflə mən gülə-gülə süfrə qırağına gəldik.
Siz çörəyinizi yeyincə paltarlarını da ütüləyib qurudaram, oğlum,—deyə anam çıxdı.

Heç ikicə dəqiqə keçməmiş arvad yenə qapıda göründü. Gözlərini Asifə zilləyib çox diqqətlə, xeyli baxdı. Sonra mənalı-mənalı başını tərpətdi:
—Mən indi bildim, sən kimsən...—deli.
—Kiməm, anacan?
—Sənin adın Asifdir, bala. Səhv eləmirəm ki?.. —Yoox...
Anam getdi.
Mən pərt oldum. Asif də bunu duydu.
— Nə var ki?—soruşdu.
— Heç.

Xəstə yatdığım vaxtlar qızdırma içində sayıqlamışdım. Anam Asifin adını dilimdən onda eşitmişdi. Ancaq üzümə vurmamışdı. Sonra bir dəfə də çaşib qardaşım Malikə «Asif» demişdim... Anamın yanında sirrin üstü açılmışdı.

Bayram günündən vufetdə qalan yarımçıq konyakı gətirib süfrəyə qoydum, Asifin bayaq çay içdiyi armudu stəkanı ağzınacan doldurdum.
— Sən neyləyirsən, Sevda! O mənim uçun çox olar...—dedi. Qulaq asmadım.
— Çox olmaz. Mənim də əvəzimə içəcəksən.

Boşqabına yemək çəkdim. Asif stəkanını qaldırdı. Anamın eşidəcəyindən qorxmuş kimi astadan, pıçılıyla belə bir sağlıq dedi:

— Titi, bağışla məni, taqsirkaram... Ona görə ki, ürəyimi vaxtında sənə açmamışdım. Biz üzde guya dost idik.

Amma, əslində bir-birimizə münasibətimiz çoxdan dəyişmişdi. Bunu gizlədirdik. Yoxsa heç Valeh də araya girməzdi. Gərək belə olmayaydı. Keçib... Ayrılıq mənə bir şey öyrətdi. Bildim ki, səni sevirəm. Özü də çox sevirəm_

— Mən də sənsiz dəli kimi idim.

— Arzularımız ürəkdə qalmasın, Titi. Xoşbəxt olaq.

Asif konyakı içdi.

Bayırda yağış hələ kəsməmişdi. Pıncərələlərimizin şüşələrini döyəcələyirdi. Mən ömrümün ən şirin dəqiqələrini yaşayırdım.

Asif gedəndə onu həyəət qarısına qədər yola saldım. Tapşırıdım ki:

— Evə çatan kimi mənə zəng vur, yoxsa nigaran qalaram.

— Baş üstə, Titi—dedi.

Ayrımaq istəsə də, ayaqları getmədi. Dayandı. Mən nə vaxt onun boynuna sarılıb üzündən, gözündən, sonra dodaqdarından öpdüm, bilmədim.

Yarım saat keçməmişdi ki, telefon səsləndi. Tez cumub dəstəyi qaldırdım.

— Bəli...

Cavab əvəzinə maqnitofonun musiqisini eşitdim. Yenə sevdiyim «Füzuli» kantatası çalındı. Ancaq bu dəfə yarı kəsdi. Asif qulağıma pıçıldadı:

— Gecən xeyrə qalsın, Titi...

— Səninki də.

— Şirin yuxular görəsən, Titi.

— Sən də...

— Öpürəm, Titi.

— Mən də...

MÜƏLLİF

İstirahət günü idi. Hava xoşalmışdı. Sevda Asiflə şəhərə gəzməyə çıxmışdı. İkisi də zövqlə, qəşəng geyinmişdi. Qızın gözləri gülürdü. Qumral saçları çiyinlərinə tökülmüşdü. Bu dəqiqə o özünü dünyanın ən bəxtəvər insanı sanırdı. Sanki Asifi bir daha itirəcəyindən qorxurmuş kimi əlindən yapışmışdı. Beləcə, qoşa addımlayırdılar. Sevda fikirləşirdi: «Eh... Dünya qəribə dünyadır... İnsanlar yaxşı... insanlar var xəbis... Onları tanımaq öyrənmək çətindir...»

Asif isə qızıl yatağı tapmış bir geoloq fərəhi keçiridi. Bu dəfinə, bu xəzinə həmişə, ömrünün axırınadək olaraq qalacaqdı. Hələ dağlara çıxmamışdan ən qiymət bir kəşf eləmişdi bu cavan geoloq. Sevdanın ürəyi Asifin ilk axtarışı... ilk nadir tapıntısı. Sevgililər söz qoymuşdular, ayrılığın, hicranın acığına yoruluncayadək gəzəcəkdilər, şəhəri ayaqdan salacaqdılar. Asif üçün Sevdasız, elə Sevda üçün də sevdasız keçən

aylar əvəzini çıxacaqdılar.

Arxadan kimsə çağırdı. Dönüb baxdılar. Qarabala ilə Rəhilə idi. Qaç-a-qaça, gülə-gülə gəlirdilər.

—Göz dəyməsin, qəşəngsən!—deyə rəfiqəsinə yaxınlaşıb Sevdanı qucaqlayıb öpdü.

Sonra isə Asiflə əl tutdu:

Qarabala da onlarla görüşdü.

— Hara belə tələsirsiniz?—deyə Asif marağını gizlədətmedi—Göz dəyməsin, elə siz də bu gün qəşəngsiniz.

Qarabala cavab verdi:

— Biz Valehgilə gedirik... Rəhilə məsələni açdı:

—O, ərizə verib. Xəcalətindən başqa instituta köçürülmək istəyir. Vahidlə fikirləşdik, necə olsa, yoldaşımızdır. Gedirik könlünü alağ, universitetdən uzaqlaşmasın,

Asiflə Sevdə mat-məəttəl bir-birlərinə baxdılar. «Gör Rəhilənin, bu balaca od parçasının nə boyda ürəyi varmış! Bəxtiyardır onun sevəcəyi oğlan!..

Kim bilir, bəlkə bu xoşbəxt elə Qarabala idi?..»

—Biz də sizinlə gedirik!—deyə Asif Valehin vəziyyətini bir anlığa təsəvvür etdi.—hə, Sevdə?..

Qız da bu təklifə tərəfdar çıxdı:

— Mütləq! Böyük günahları bağışlamaq üçün, böyük ürək sahibi olmaq lazımdır! Gedəyin...

Dostlar—Qarabala, Rəhilə, Sevdə, Asif qol-qola girib böyük şəhərin izdihamlı küçələrində gözdən itdilər.